

Poštnina plačana v gotovini.

Cena L 0.50

Domoljub

Danes
**Primož
Trubar**
na str. 14

V Ljubljani 6. avgusta 1941-XIX

Leto 54 - Štev. 32

Žetev je končana, trud poplačan. Zemlja se pripravlja na nove žrtve. Nad njo plavajo svetli oblaki kakor znamenje sprave med nebom in zemljo, nad vsem pa sonce, ki ne dela razlike in sije na majhne in velike.

Visoki Komisar spet med našim ljudstvom

Visoki komisar Eksk. Grazioli je v nedeljo nadaljeval vpostavljanje stikov s prebivalstvom slovenske pokrajine. Visokega dostojanstvenika je spremljal podpoveljnik fašistovskih podpornih eredišč, Gatti, dr. gr. uff. Franco, glavni nadzornik ministrstva za ljudsko kulturo, karabinjerski major Cavallero, dodeljeni častnik, pokrajinski tajnik Dopolavora Liberati. Visoki Komisar je odpotoval izpred vladne palače ob 8 in prišel ob 8.10 na Dobrovo. Velika vas, ki z okolico šteje 5400 ljudi, je bila vsa v zastavah in slavolokih, na katerih so se blesteli pozdravni napisi.

Pri vstopu v kraj je Visoki Komisar stopil prvi v stik z ljudstvom, ki je živahno manifestiralo. Zanimal se je za življenje in delo prebivalcev. Pozdravni govor je imel župan. Eksk. Grazioli se je potem za pozdrav zahvalil, nato pa so mu predstavili občinske svetnike in zastopnike krajevnih oblasti ter učitelje.

Ko je pregledal oddelek milice, ki ga je pozdravil z orožjem, je poslušal nagovor župnika in belo oblečene deklice, ki mu je izročila šopek cvetja. Ljudstvo, ki se je gnetlo ob robu ceste, se je potem zbralo okoli Visokega Komisarja, ki mu je v govoru izrazil zahvala za sprejem ter omenil, koliko je Duce naredil v kratkih treh mesecih zasedbe za slovensko pokrajino. Potem je dostavil, da je moralna naloga vsakogar, da z najpopolnejšo lojalnostjo odgovori na lojalnost fašistovske Italije, na katero vežejo pokrajino vezi skupne vere, ki je vera Rima.

Tople ovacije so pozdravile besede Eksk. Visokega Komisarja, ki je pred odhodom obiskal še starodavno cerkev. Pri odhodu mu je bila izkazana vojaška čast ob zvokih državnih himen.

Po vožnji med zelenimi tratami in polji ter med gozdnatimi griči, je Visoki Komisar dospel v kmečko središče v Horjul. Tudi tam se je zbralo vse ljudstvo ob glavni cesti, ki je bila vsa v zastavah. Zbrana je bila tudi šolska mladina in gasilci v uniformi. Krajevne oblasti in duhovščina so šle Visokemu Komisarju nasproti. Župan mu je izrekel dobrodoščilo v imenu ljudstva, župnik pa mu je izrekel vdolgozne izjave in lojalnost, ki navdihuje prebivalstvo horjulske občine od Duceja in do zastopnika italijanske vlade. Deklece v narodni noši mu je izročilo šop pozlačenega klasja, povezanega s tribarvnico.

Visoki Komisar se je pogovarjal z nekaterimi kmeti, se zanimal za žetev, se ustavil ob slikoviti skupini narodnih noš, nato je odšel na vaški trg, množica pa se je zbrala okoli slavnostnega odra, vsega v tribarvnih.

Eksk. Grazioli je potem imel nagovor, v katerem je pozdravil ljudstvo in mu povedal kakšno so čustva, ki jih je Duce izrazil z ozirom na prebivalstvo nove pokrajine: red in pravičnost in enakost za vse tiste, ki delajo in ki z vsakdanjim trudom pomagajo za napredek gospodarstva v pokrajini. Če bo prebivalstvo vztrajalo v lojalnosti, katero je spet potrdilo, bo od tega imelo velike koristi.

Niž manj toplel ni bil sprejem v Borovnici, kamor je Visoki Komisar dospel skozi vrsto vasi, ki so bile vse v zastavah. Tudi Borovnica ob vznožju velikega viadukta, ki so ga v kratkih dveh mesecih obnovili italijanski vojaki, je bila vsa v zastavah. Vse prebivalstvo je pozdravilo Visokega Komisarja, ki je pregledal oddelek železniških pionirjev ter se razgovarjal z kmeti. Tudi tu ga je pozdravil župan in župnik, ki ga je spremljal v cerkev. Potem se je Visoki Komisar seznanil z zastopniki krajevnih oblasti ter obiskal občinsko pisarno.

Ob 10.30 je po cesti, ki se vzpenja vzdolž Krma, dospel v planinsko vas Presejre, ki mu je v pozdrav poslala nasproti svoje najmlajše prebivalce in ki je bila vsa v zastavah. Župan je v družbi drugih krajevnih oblasti prebral vdolgozno izjavo, nato pa ga je v imenu faranov pozdravil župnik. Visoki Komisar je potem odšel na občino in pregledal načrt za ureditev cest, za vodovod in za novo šolo. Občini je dal podporo 10.000 lir. Pred odhodom je še obiskal cerkev. Povsod je Eksk. Grazioli razdelil znatne vsote denarja med siromake.

Med navdušenimi pozdravi je nato odpotoval v Ljubljano, spotoma si je pa še ogledal osuševalni načrt za razne kraje na Barju.

RAZMERJE MED CERKVIJO IN DRŽAVO

Vprašanje razmerja med Cerkvijo in državo je brez dvoma eno izmed najmočnejših gibal svetovne zgodovine. Čeprav se namreč to vprašanje na papirju dokaj lahko reši, je vendar v vseh časih naletelo v praktičnem življenju na veliko težav, ki so mnogokrat povzročile težke spore in celo državljanske vojne.

Cerkev in država moreta biti med seboj v različnem razmerju, kakor nam pač to dobro kaže zgodovina raznih držav in njihovih odnosov do Cerkev ter pregled sedanjega dejanskega stanja. Z drugo besedo se imenujejo razni načini ureditve razmerja med Cerkvijo in državo cerkvenopolitični sistemi.

Cerkvenopolitični sistemi izhajajo ali s stališča premoči države nad Cerkvijo ali premoči Cerkev nad državo ali pa bolj ali manj točno izvedene vzporedne prirejenosti obeh družb. V življenju se večkrat zahteve raznih sistemov med seboj pomešajo, tako da se mnogokrat sodi, da razmerja med Cerkvijo in državo sploh ni mogoče spraviti v kak sistem. Vendar pa to trdijo le tisti, ki gledajo le dejansko stanje po posameznih državah in posameznih dobah, ne razmotirajo pa vprašanja z načelnega stališča. V resnici moremo ločiti razne načine, ki so se pojavili v zgodovini in ki so še danes nekateri v rabi.

V prvih treh krščanskih stoletjih je živela Cerkev v rimski državi. V tej državi ni bilo verske svobode. Vsakdo je moral imeti vero svoje države, kar je značilno za staroveško državo sploh. Krščanstvo je nastopilo kot vera, ki je za vse ljudi, in z zavestjo, da je edino prava vera, ki se ne more mešati s poganskimi verami. Zaradi takega nauka je prišla Cerkev v nasprotje z rimsko državo, ki je proti njej nastopila s preganjanji. Tu je torej sistem, ko se država enači z versko družbo.

Cesar Konstantin je dal krščanstvu l. 313. svobodo in enakopravnost s poganskim vero. Kmalu potem pa postane krščanska vera državna vera rimskega cesarstva. Zaradi splošnega naziranja v starem veku, da bodi država in cerkevna organizacija skupna, so se rimski cesarji kot »škofje« za zunanje cerkvene zadeve kljub protestom od strani škofov vtikali v verske in cerkvene zadeve. To ravnanje je kmalu podvrženo Cerkev državi. Ta sistem, ki se imenuje cesaropapizem, se je zlasti uveljavil v Carigradu (Bizancu) in se zato imenuje tudi bizantinizem. Zgled za to razmerje je bila nekdanja ruska država pred nastopom revolucije, kjer je bila Cerkev pod natančnim vodstvom in nadzorstvom države. Podobne razmere so tudi v ostalih pravoslavnih državah. Isti sistem je uveljavljen tudi v srbski pravoslavni cerkvi.

Ko je rimsko cesarstvo razpadlo, je stopila Cerkev v stik z različni germanskimi narodi. Cerkev si je polagoma ustvarila tukaj zopet nove odnose do države, ki so sloneli na tesni združitvi verske in svetne oblasti med krščanskimi narodi, ki je dobila svoj največji izraz v ustanovitvi nemško-rimskega cesarstva, ko je papež Leon III. kronal v Rimu s cesarsko krono Karla Velikega. Ta zamisel čim večje zveze med Cerkvijo in državo je ostala sicer malo časa v veljavi, vendar je dala mnogo sadov.

Polagoma je zažela rasti premoč državne oblasti nad cerkveno. Začel se je od strani papežev veliki boj za osvobodjenje Cerkev od države. Po štiridesetletnem boju je Cerkev zmigala ter dosegla za papeža Inocenca višek svoje moči. Papeži so prodrli z naukom, da je Cerkev svobodna družba, ki pa se tudi v zadeve države ne vtika drugače kakor pod vidikom pravčnosti. To naziranje je zlasti izoblikoval papež Bonifacij VIII.

V dolgotrajnih političnih bojih med papeži in cesarji so zagledali beli dan tudi nekateri drugi nauki o razmerju Cerkev do države. Eni so pretiravali državno moč, drugi so spet šli predaleč v pojmovanju papeške oblasti ter pripisovali Cerkvi vodstvo tudi na svetnih področjih.

Ko se je v Nemčiji uveljavilo protestantstvo, je prineslo tudi nekaj novega v razmerje med Cerkvijo in državo. Cerkev je postala državna naprava. Z drugo besedo se ta sistem imenuje državno cerkvenstvo. Pod protestantskim vplivom so si tudi katoliški vladarji začeli prilagajati vedno več pravic nad Cerkvijo. Tako so nastali

razni sistemi, ki imajo po različnih deželah različna imena, njihova smer pa je skupna: prenesti državno oblast tudi na cerkveno področje. V Franciji se je ta sistem imenoval galikanizem, v Nemčiji febronianizem, v Avstriji pa jožeфинizem (po cesarju Jožefu II.).

Najbolj je razvil svoj nauk jožeфинizem v Avstriji. S svojim vplivom je segel tudi v slovenske dežele. Kakor si je zamislil Jožef II., spadajo vse cerkvene zadeve v pristojnost države. V državo področje je spadala cerkvena imovina, vzgoja in nadzorstvo duhovščine, zadeve cerkvenega bogoslužja itd. Jožeфинizem se je v Avstriji v večji ali manjši meri držal skoraj do konca.

V preteklem stoletju pa so se izoblikovali nekateri novi sistemi, tako paritetni sistem, sistem ločitve od države in razni prirejeni sistemi.

V paritetni državi so vse vere enakopravne. Temu načinu razmerja med Cerkvijo in državo so pripravljali pot nauki francoske revolucije. Nobena vera nima v državi prednosti po tem načinu. Državna vera je odpravljena. Vere, ki jih država prizna, so enakopravne. V tem sistemu si država lasti zvišenost nad Cerkvijo. Priznava pa, da so nekatere cerkve in vere za splošno koristne in jim podeli razne pravice, ki jih navadne organizacije nimajo. Iz tega sledi, da prizna država cerkvenim predstavnikom značaj uradnih oseb, da je Cerkev povabljena k sodelovanju pri raznih državnih ustanovah, da se država briga za upravne spremembe v Cerkvi, da Cerkvi nudi zaščito, da prizna Cerkev pravico, pobirati od svojih članov davščine, itd. V zgolj notranjih zadevah je Cerkev svobodna. Njene zunanje zadeve pa se urejajo pod nadzorstvom države, ki tudi določa, kaj je notranja in kaj zunanja cerkvena zadeva. Tak način razmerja do Cerkev je imela tudi bivša Jugoslavija.

Med načini, ki izhajajo s stališča premoči države nad Cerkvijo, še dva, ki proglašata, da je vera zasebna stvar, to sta način ločitve Cerkev od države in komunistična protibožna država.

Ločitev Cerkev od države izhaja iz nauka, da nimata Cerkev in država nič skupnega. Cerkev in njene organizacije so za državo navadna društva, ki so podvržena državnim zakonom.

Najnovejše razmerje med Cerkvijo in državo je ustvarjeno v komunistični protibožni državi, ki se za vero ne le nič ne zmenja, temveč ji je sovražna in jo hoče z vso silo zatreti. Tudi v komunistični državi velja geslo: »Vera je zasebna stvar.« Vendar pa ga je tu umeti popolnoma drugače, kakor pa ga umeje liberalna država. Komunistem pozna to geslo le v začetku za pridobivanje, pozneje pa skuša vero na vsak način uničiti, do čim se ga je liberalizem v resnici držal, dušil pa je javno cerkveno delovanje.

Najbolj posrečen in Cerkvi tudi najbolj pravičen je oni način, ki Cerkev prizna za popolno družbo. Ta način se imenuje sistem posredne (indirektna) oblasti Cerkev v svetnih zadevah. Po tem načinu sta Cerkev in država samostojni družbi, druga od druge neodvisni, vsaka je v svojem redu najvišja. Med njima mora biti zveza, ker obe skrbita za iste ljudi, ki so hkrati verniki in državljani. Razmerje med njima se da določiti, ker končno obe izhajata od Boga. Duhovni red je višji od zemeljskega. Zato je Cerkev po svoji naravi višja od države. Svetne zadeve, ki so neposredno skrb države, spadajo le v toliko v cerkveno pristojnost, v kolikor se tičejo vere in pravčnosti, sicer ne.

To so v glavnem načini, ki so urejali in še urejajo razmerje med dvema največjima družbama, med Cerkvijo in državo. Jasno je, da tako Cerkev kakor tudi državi najbolj odgovarja oni način ureditve, ki smo ga navedli kot zadnjega. Cerkev in država sta dve družbi, vsaka zase samostojni in v svojem redu najvišji. Cerkev se ne vtika v državne zadeve, država pa ne v cerkvene. Ker pa je mnogo zadev skupnih, se vprašanje pristojnosti reši z dogovorom, ki se v latinščini imenuje konkordat. Ker je teh zadev zlasti v novejši državi zelo veliko, je razumljivo, zakaj se je v dobi po svetovni vojni sklenilo toliko konkordatov. Zlasti se je pri tem odlikoval pokojni papež Pij XI., ki je sklenil prav veliko teh dogovorov.

Nazaj več ne gremo

JOŽE RAZOR

Kmalu po onem usodnem sestanku komunističnih prvakov na Vagnerjevem domu je bilo opaziti, da je komunistična propaganda začela vidno rasti. Kar nenadoma je začelo med ljudmi nekdo vrenje, spočetka nekoliko nejasno, potem vedno bolj izrazilo. Delavstva se je polasčala nezadovoljnost, kar naprej in naprej se je širilo zabavljanje čez razmere v podjetju, ki da so obupne, čez prenizke plače, čez prevelik dobiček lastništva tovarn itd. Obenem je bilo vedno bolj čutili gonjo proti krščansko usmerjenemu delavstvu, češ da se veže s kapitalisti in da izdaja delavske koristi.

Graščič in njegovi so slutili, da se na marksistični strani nekaj pripravlja. Dobro so čutili podvojeno delavnost marksistov ter s strahom opazili, da je začela dobivati njihova propaganda vedno večje in vidnejše uspehe. Na drugi strani pa se je nezadovoljnost med delavstvom širila kakor plaz in dala predvidevati nekaj nevarnega. Razmere v podjetju in delavske zahteve so stoke pomaknile v ozadje. Neka nevidna, spretna roka je naravnala to nezadovoljstvo v vedno bolj radikalno, marksistično smer.

Graščič je dobro vedel, da se komunisti pripravljajo na odločilni spopad s krščansko skupino v Rožnem domu. Na njegovo prizadevanje sta se delo in propaganda na tej strani podvojila. Seja se je vršila za sejo, sestanek za sestankom.

Kmalu po onem razgovoru z župnikom Lovšinom je na eni izmed takih društvenih sej proti dosedanjim navadi Graščič govoril z Marijo Pogačarjevo na drugačen, bolj ljubezniv način kakor do sedaj. Sklenil je, da si bo čimprej prišel na jasno glede njene zveze z Vagnerjem. Marija je bila vidno presenečena, ko je videla, da je mladi zdravnik pretrgal tisti hladni molk, v katerega se je ves čas ogrinjal ter postal do nje kar nenadoma bolj zaupen. Po seji sta ostala oba v društveni dvorani ter se porazgovorila.

»Zdi se mi, kakor da je vsa ta borba za prevlado v Rožnem domu samo nekaj odsev druge borbe, ki je morda še hujša, ker jo tako neposredno očitamo,« pravi mladi zdravnik.

»Res je, toda prvi borbi se tisti, ki je ne prenesejo, lahko izognejo in se skrijejo v zatišje, dočim se drugi ne more nihče odtegniti. Če se ne motim, mislite namreč pri tem na borbo v človekovi notranjosti, ki ne pozna nikoli premora.« Ob teh besedah je Marija nehote zavzdihnila.

»Ne razumem, kakšne borbe naj bi imela notranjost takšne mlade duše, kakršna je duša Marije Pogačarjeve!« je v nasmehu in z rahlo, a dobrohotno zbadljivostjo pripomnil Graščič. »Jaz sem si vedno predstavljal dušo mladega dekleta kot neko povsem preprosto stvar, ki ne pozna nikoli nobenih težkih vprašanj, dvomov ali borb. Mislim, da vi sploh niste sposobni za take razdvojenosti notranjega značaja in da je vama življenje odprto pod čisto drugim, svetlim in nedotaknjanim vidikom, pod katerim ga mi ostali ne moremo nikoli zreti.«

»Če mislite tako, se zelo motite,« je spravila iz sebe Marija ter molčala. Graščič je videl, da je neprevidno zadel v bolečo točko ter tudi sam v zadregi umaknil. Ni se zavedal, da je s temi besedami vzbudil v Mariji spomin na tisto strašno razdvojenost, ki jo je ona čutila v sebi zaradi vedno bolj rastočega odpora proti nameravani zvezi z Vagnerjem ter istočasno zaradi vedno bolj močnejšemu čustvu nasproti mlademu zdravniku, ki je zdaj stal tukaj pred njo in s svojo navzočnostjo stopnjeval to razdvojenost do viška.

Molk je pretrgala Marija.

»Nekaj vas bom vprašala.« Prav za prav ni mislila ničesar vprašati, saj je dobro vedela, da ne sme priti iz njenih ust pobuda za tako vprašanje. Toda po drugi strani je bolj čutila in doživljala kakor pa vedela, kaj je prav za prav tisto, kar loči njo in Graščiča, namreč njena zveza z Vagnerjem. Toda bila je v zadregi, kako bi to vprašanje načela. Zato je ponovila:

»Nekaj bi vas rada vprašala, a v resnici ne vem, kako bi se izrazila, da bi me pravilno razumeli. Takole bom rekla: ali je človek dolžan,

da zaradi sreče svojih domačih žrtvuje svojo lastno srečo? Ali bolj jasno povedano, do kam mora segati ljubezen otroka do staršev? Ali sega tudi tako daleč, da je s tem zadeta otrokova življenjska sreča sama?«

»To vendar ni nobeno težko vprašanje!« vzklikne dr. Graščič. Spoznal je, da sta prišla v sredo stvari. Vedel je, kaj hoče Marija s tem vprašanjem. Zato je z neko sproščenostjo dopovedoval: »Starši nimajo nobene pravice, da bi zaradi svojih resničnih ali doždevnih koristi zagrešili otroku življenje. Otroku ne bo nikakor grešil proti ljubezni do staršev, če se ne ravna v svojih življenjskih vprašanjih po nagibih, ki izhajajo iz njihovih osebnih koristi.«

»Tudi jaz vem, da otrok zaradi takega ravnanja ne bo prišel v nasprotje s pravčnostjo in pravičnostjo do staršev. Vendarle sem pa prepričana, da bi kljub temu grešil proti ljubezni, če bi ravnal tukaj po svoji odločitvi.«

»Nikakor!« hiti z vso vnemo Graščič. »Starši, ki bi žrtvovali srečo svojega otroka svoji osebnim koristim, so kruti, neusmiljeni, brez vsake ljubezni do otroka. Oni so prav tisti, ki greše proti ljubezni in ne otroku, ki ima tudi pravico do svoje življenjske sreče.«

Graščič je čutil, da se s temi besedami on sam bojuje za svojo življenjsko srečo. Govoril je hitro, razburjeno, z nekakim vročim ognjem v očeh, kakor da bi se vsak trenutek bal, da mu bo ušlo iz rok to, kar je mislil, da že trdno drži. Marija ji videla, kaj se godi z Graščičem. Samo po sebi ji je prišlo iz ust vprašanje:

»Gospod doktor, ali veste, zakaj to sprašujem?«

»Vem, zakaj to sprašujete. Ne vem pa, zakaj to mene sprašujete. Imam sicer razlago, ki je pa prelepa, da bi ji mogel verjeti. Zato vas jaz vprašam: zakaj to mene sprašujete?«

Marija ni odgovorila ničesar, le globoko je še enkrat zavzdihnila.

»Marija, povejte mi, ali sprašujete zaradi mene?« — Tudi zdaj ni Marija ničesar odgovorila, toda Graščič je dobro vedel, da je njen molk pritrdilen. Prijel jo je za roko, in tako sta nekaj časa molčala z roko v roki ter poslušala utripanje žil.

»Vedno ste bili do mene tako hladni!« je izpregovorila Marija ter zrla nekam v daljavo. »Hladen samo na zunan, toda na znotraj sem doživljal nepopisljivo borbo, ki se mi je z vsakim dnem stopnjevala in prehajala v neznanost. Vedel sem, da ste zavezani z Vagnerjem in da je vsako upanje izključeno. Toda najin današnji razgovor je odprl vrata iz teme v svetlobo.«

»Odprl je vrata, toda ne v svetlobo, ampak v še večjo temo in razdvojenost.«

»Čemu, Marija?« Nehote jo je imenoval z njenim krstnim imenom.

»Ah, vi ne veste, čemu sem jaz privolila v to, da postanem bodoča Vagnerjeva žena!«

»Iz katerega koli razloga ste privolili, vas vendar nihče ne more prisiliti, da bi se zavezali s človekom, ki ga ne marate.«

»Res je, nihče me ne more prisiliti, toda moj oče...«

»Tudi vaš oče vas k temu ne more prisiliti.«

»Vem, toda on sam je prisiljen k temu. Moj oče je popolnoma v rokah inženirja Vagnerja, ki ga izsiljuje, toda nihče od nas ne ve, s čim. Vemo le to, da ga ima Vagner popolnoma v svoji oblasti. Oče pravi, da si bo konfal življenje, če bi ne privolila v zvezo z Vagnerjem. Pravi, da bo drugače popolnoma uničen.«

»In ne morete slutiti, kaj bi bilo tisto orožje, ki z njim Vagner strahuje vašega očeta?«

»Dosedaj se mi ni posrečilo, da bi le količnik mogla izvedeti. Morda bi se dalo pomagati, če bi oče povedal, za kaj prav za prav gre. Toda on noče pod nobenim pogojem tega razodeti. Tudi mati ne ve, kaj sta imela oče in Vagner.«

»Morda bi se dalo le na kak način izvedeti. Poznam Vagnerja in rekel bi, da je marsičesa zmoežen. Ni izključeno, da nam bi dal prav on rešitev te uganke.«

(Dalje prihodnjik.)

Kultura v somraku

Ne smemo tajiti, da so bili tudi med zastopniki slovenskega kulturnega farizejstva ljudje, ki so zahtevali povratek kulture k čistemu slovenstvu. Toda ne smemo se motiti. Njih izhodišče je bilo popolnoma drugo, njihov namen neiskren. V ostri borbi, ki se je vrgla med tremi svetovnimi naziranjmi v slovenski kulturni javnosti so krčevito iskali možnosti, da bi se tej borbi izognili, da bi se sramotno umaknili v idejno zatišje. In našli so jo: vrgli so v svet geslo, da kultura ni katoliška, ne liberalna, ne marksistična, ampak samo slovenska. Da bi prišli do ljubeza miru in do lagodnega počitka, so ti literarni sladostrastniki hoteli izločiti iz kulture idejno podlago, kakor da ne bi narodna kultura vključevala svetovnonazorne vrednote kot temelje! Oni so iskali izhod in opravičilo za svojo breznačelnost ter se zato z nekim meglenim samoslovenstvom skušali odtegniti ideinim borbam, mi pa dajemo vsaki vrednoti mesto, ki ji gre, in prav zato zahtevamo, da se narodna vrednota poslavi zopet za osnovo kulturne prizadevnosti.

Osnova, iz katere naj izhaja vsa naša slovenska kultura, mora biti torej narod. Na tej osnovi se bodo mogli združiti vsi duhovi in vsa deljena mnenja. Toda odtod je treba izločiti vse one razkrajalne prvine, ki so v nasprotju s pojmom naroda in njegove kulture. Zahteva časa je, da si ustvarimo skupno podlago na področju kulturnega prizadevanja. Če nas je ta resnica osvojila, potem moramo dosledno spoznanju pometati iz tega področja tako eni kakor drugi vso navlako, razdreti utrjeno črto, ki je bila tedaj potrebna, ko sta si stala sovražna nasproti dva ločena tabora.

V težki zmoti je, kdor misli, da se da kulturna skupnost ostvariti z nekim načelnim, svetovnonazorim polovičarstvom. Ta rešitev bi bila smrt za narodno kulturo. Gre le za to, da se v pojem narodne kulture vključijo vse tiste vrednote, ki so mu bistvene, vse drugo naj se da na stran. Enkrat za vselej bo treba priznati versko vrednoto kot bistveno prvino naroda in njegove kulture. Kakor bo treba izločiti vsako poseganje cerkvenega področja v zgolj svetne zadeve, tako bo treba brezobzirno ožigostati in izobčiti vse one, ki nečesto priznati verske vrednote kot nujne sestavine narodne kulture in še vedno gledajo na kulturo kot na torišče, kjer lahko dajejo duška svojim bolj ali manj posrečenim verskim ali protiverskim nazorom. Priznati to, kar je treba priznati, umakniti to, kar je treba umakniti, nato pa zgraditi temelje, na katerih se bo znašel slovenski človek in si postavil bram skupne narodne kulture.

Dosedaj smo bili namreč vajeni, da smo gledali v kulturi kos rdečega platna, za katerega se trgata dva otroka, hoteč si od njega vsak zase pridobiti čim večji delež. Toda kultura ni kos rdečega platna. Kultura je last naroda, in narod je le eden, in njegove koristi so nedeljive. Torej je tudi kultura le ena, občenarodna, ki jo izoblikuje narod na svojski način, tako da postane potem njegova last in najbolj značilna lastnost njegove duše.

Kot modri zidarji moramo iti torej na delo ter začeti kopati temelje novi slovenski zgradbi. Geslo kulturnega udejstvovanja mora postati priznanje zdrave podlage, na kateri naj se zedinijo vse narodne sile. Zdi se namreč, da je čas že toliko dozorel, da lahko pozabimo na vse, kar je bilo in zakopljemo bojno sekuro, ki smo jo vihтели drug proti drugemu. Pred nami so vprašanja, ki zahtevajo enotne poglede in enoten nastop. Narod je najbolj enoten takrat, kadar je njegova kultura enotno izoblikovana, kadar ne pozna boja med osnovnimi sestavinami, marveč le plemenito tekmovanje za čim višjo stopnjo izoblikovanosti.

Naš čas je čas povračanja k vrednotam, ki smo jih nepremišljeno zapustili. Vrnimo kulturo narodu, narodu vrnimo vse vrednote, ki smo se desetletja proti njim borili, in s tem bomo vrnili sebi ono akladije in mirno sožitje, po katerem se nam že dolgo, dolgo toži, kakor se toži popotniku, ki se po dolgih in nevarnih blodnjah zopet vrača v mir in srečo ljubeza družinskega življenja.

France Glavač.

na Goriškem gradu

Na Brda gledam in na kraški svet,
v vipavsko stran in tja, kjer Krn vzdiguje
svoj vrh v oblake in vseeno čuje
sestrice svoje žalostni šepet.

(A. Gradnik.)

Kar nekam na križpot ceste z Gor med Vipav-
ce pa tja v kraške golčave in briške gričke je
postavljen hribček in na njem mogočni goriški
grad.

Devet sto štirideset let že gleda na svet pod
seboj in na rod ob njem, ki se peha in trudi za
vaakdanji kruh in še malce za dušni svoj blagor
ter se ozira na ta grad kot na kazalec svoje sive
davnine.

Povest gradu se pričenja v dobi starih Rim-
ljanov, morda še v predrimski dobi, ko so naše
gričke kronala gradišča. Redki naseljenci so jih
imeli le za obrambo, saj tedaj so mirno žuboreli
Sočini valovi, mirno je valovilo žitno polje in v
kraških pragozdih, ki so se ogledovali v biserni
Adriji, sta se mirno pasla neresec in tur.

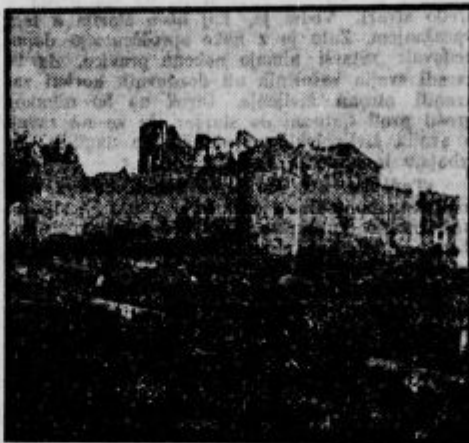
Pa so prišla preseljevanja, dedje sedanjih ro-
dov, ki jih je vabila rodovitna italaska ravan. Prav
tu ob goriškem gradu je široka cesta narodov.
Gorje jim, ki prebivajo ob njej! Prijedili so voj-
skovodje s severa in so že v 8. stoletju sezidali
kamnit stolp, ob njem jarek in plot. Stoletja so
tekla in so se že navadila zreti na rod pod seboj,
ki se je ustalil po dole in po goreh, a tedaj so
fevdni gospodje (leta 1001) s severa že bili gos-
podarji polovice goriškega gradu in naselbine ob
njem, ki se v slovenskem jeziku imenuje Gorica,
kot se bere v daritveni listini.

Skoraj štiri sto let je vihal raz stražni grajski
stolp mogočni prapor goriških grofov.

Ha, to je bilo vrenja v gradu! Čuješ — ro-
trobi; pogledaj na stolp: kres se je vnel! Čez ravan
sem prah in topoti! Kastelan, brž branilce na gul-
fovske nazidke, zapahnil vrata, spustile rešetke
na glavnim vhodom! Skripaje se dvigne vmes most
na veso, na šestih stolpih se svetlikajo helebarde
in partizane. Smrad po smoli se širi, tudi olje br-
bota v velikih kotlih in žgano apno tolčejo, da ga
bodo metali skozi line in raz berteske dol napa-
dalecu v oči. Poveljniki so zbrani v prestolni dvo-

rani, arhivar zapira dragocenosti, v kapeli sv. Jer-
neja odmevajo prošnje: »Kirie elejson«. Zdal, prvi
poki spingard in kolubrin; ženket in metež, boj,
kot jih je bilo na stolpne pod sivimi grajskimi
stolpi in so bili in še bodo...

Še sedim v kaštelanovi sobi, somrak zavija
poljane tja čez Solkan in proti Skalnici. Od nekd
pripeva lutnji sladek glas trubadurja, ki pripove-
duje o grofici Katarini in nje sedmerih bratih. Na
njen ukaz so vsakogar raztrgali.

Dvanajsto bije. Pesem umolkne, baklje se po-
gasijo. Srebrno sijje mesec skozi okno.

Slišiš ječanje? Podzemse ječe jih čujejo. Zgo-
raja sijaj, spodaj gorje in smrt. Koliko jih je tu
trpelo! Po smrti goriških grofov leta 1500 so av-
strijski cesarji in nadvojvode krotili upornike. Pri-
šli so Benečani in zmogovito uklesali krilatega leva
nad glavnim vhod. Pridrli je Napoleon in je otmel
izpred današnje pošte na močno utrjeni goriški
grad. Ob grajske zidine je po Veliki noči leta 1713
butalo 6000 Tolminec in Vipavcev pod Ivanom
Gradnikom, terjaje staro pravdo. Pet sto hrvaških

konjenikov je ukrotilo puntarje. Enajst Tolminec
so razčelverili na Travniku pod kipom sv. Ignacija,
šestdeset jih je pa dve leti umiralo v temnicah.
Čuješ stok? — Še danes se bero čačke obupancev
po stenah celic.

Dolgo let je bil grad za vojašnico, nazadnje
je dobil obliko jaja. Le stari bastijoni, barbakani,
glaciji še od beneških inženirjev postavljeni in od
avstrijskih popravljeni so po letu 1860 ostali. Ge-
neral Nugent mu je tedaj vzel slikovito srednje-
veško obliko in ga je novodobno utrdil. 32 kamnov
in dva možnarja sta štrlela v Gorico iz te trdnjave.

Vendar so mrki zidovi še tu pa tam uhajali
vesele dneve nekdanjih viteških pojedini, ko je ce-
sar Franc Jožef jahal na konju na goriški grad.

Bestinšestdesetega leta je bila Avstrija v Lon-
bardijski poraženi; tedaj je nadvojvoda Albreht ni-
sil zopet utrditi goriški grad, a so mu na srečo
Goričani predlog odbili. Grad je služil za voja-
nico ene čete in pa za vojaške zapore. Leta 1873
ga je stavbenik Tabai tako preuredil, da je dobil
tisto značilno obliko elipse ali jaja, ki se je go-
riški deci do pred vojne tako vtislila v spomin.

Iz mirnega spanja so zidine zdramile granat-
ki so zlasti treskale v beneški bastijone, kjer je
imel avstrijski general Kraus opazovališče. Takrat
smo videli, kako so znali zidati stare gradove. Na
stolpne granat je udarjalo ob skalne utrdbe, a de-
tal jih ni razrušilo. Stiri 305 milimetrskje granat-
so treščile v spalačot, a ji ni bilo hudega. Vendar
so bile razvaline strašne.

Ze isto leto, ko je Italija zavzela mesto, so se
ljubitelji starin (predvsem prof. Cossar) zasedli
za obnovo gradu. Sestavljale so se komisije, ki naj
bi po vseh italijanskih mestih »brale« okoli 6 milio-
nov lir, da se na gričku nad Gorico postavi narod-
ni spomenik, tako velik in razkošen, kot mu ga ni
para. Ta načrt se pa ni izvedel.

Pač pa so sprejeli drug načrt, skromnejši, a po
vsebinski tudi lep: naj se grad tako obnovi, kot je bil
v srednjem veku za časa mogočnih in samostojnih
goriških dinastov.

Za okroglo milijon lir so pričeli leta 1933 ob-
novitvena dela. V štirih letih so bila dela končana
in na goriškem gradu so spet zavela stara stoletja.

Čudno ti bo pri srcu, če greš po lepo, srednje-
veško predelelih ulicah mimo cerkvice sv. Duha
pod mogočne stolpe. Neverjeten razgled se odpre
na vse strani prelepe dežele in se zamisliš v zgod-
be, ki so minile.

Ne bo ti žal, če obiščeš ta prelepi spomenik.

Rabljeva roka

Spisal J. Fletcher Ray.

Poslovenil Frano Poljanec

»Gotovo si že slišal, da je Nazarečan vstal
in da grob stoji prazen. Ta grob je zame ka-
kor presveto! Nihče v njem ni ležal, pa tudi
nihče drug v njem ne bo pokopan do konca
sveta. — Poslušaj! Na vrtu je še drug grob,
pripravljen za mojega sina, ki je, gorje! utonil
v vodah velikega morja. Ne prihajam, da bi
prosil otrokovega trupla, pač pa, da ponudim
grob. Leži tik zraven svete skrinje zaveze.
Tvoj sin je tega vreden.«

»Naj bo tako,« je rekla Suzana (sledila
naju je v sobo), »moje ustnice ne morejo po-
vedati tega, kar je v mojem srcu. Sprejmi,
prosim te, hvaleznost potrite matere, saj vem:
tam bo otrok spal v miru.«

»Moji služabniki čakajo zunaj vajinih uka-
zov,« je dejal rabi. »Želim, da jim povesta,
naj store vse, kar za pogreb želita. Mir vama
bodi!«

Znova se je obrnil proti postelji.

»Ti, o Hermes,« je dejal, si pač našel mir.
In s temi ljubimi besedami je odšel.

3. Poglavlje.

Naslednje jutro se je danilo. Prišla je ura,
da otroka pokopljemo. Rufus in Probus, Ka-
jus in Kvintus so nosili mrtvaško nosilo. Odšli
samo iz hiše žalosti in šli ven na ulice. Veliko

Presveto je bil del del judovskega temp-
lja, kamor je smel stopiti samo veliki duhov-
nik, pa še ta vsako leto samo enkrat.

ljudi nas je tam čakalo in šlo za nami proti
vrtu. Otrokova smrt se je namreč razglasila
daleč naokoli in čudne novice o njegovi nena-
vadni smrti so šle od ust do ust. Pa sem spre-
mejalcev komaj katerega opazil. Pa tudi besed
ne, ki so jih govorili, ampak sem hodil s pove-
šeno glavo. »Naj se zgodi karkoli,« sem mislil,
»deček leži mrtev.«

Na vrt smo stopili prav skoz tista vrata,
skoz katere so še le pred tremi dnevi nesli
truplo Nazarečana. Na vse je sijalo sonce; duh
po cvetju je polnil zrak; tiči so peli. »Samo
norčujemo se,« sem mislil, »kajti vse stvari
živé, on je pa mrtev.«

Pred grobom smo obstali. Truplo so polo-
žili med ciprese, ki so stale ob odprtini. Su-
zana z ženami, ki so opravile telo Nazarečana,
so oskrbele Hermova.

Nidija je nabrala cvetlice in jih položila na
otroka. Nato je k njej stopil deček; v roki je
držal venec sladko dehtečih cvetlic in rekel:

»Deklica,« glej! Zanj sem jih prinesel. Jaz
sem tisti Samuel, ki sem se z njim tepel pri
tempeljskih dvorih. Daj, prosim te, da jih nanj
položim.«

Tedaj je Nidija nagnila glavo, deček je
pa cvetlice položil na tihe prsi.

Zbogom, o Hermas,« je dejal in se pripog-
nil in se s tresočo se roko dotaknil nosila.
Nato je sklonil glavo in bridko zajokal, tako
da se mnogi, ki so gledali, niso mogli vzdr-
žati solz. In vse je molčalo izjemši glas ti-
hiv vzdihov. Tedaj sem se spomnil besed Na-
zarečana:

»Pride dan, ko se bodo vsi narodi in vsi
jeziki zbirali okoli mojega uničenega telesa.«
Ali je bil to začetek izpolnitve.

Učenik; častni naslov judovskih odlič-
nikov.

Skrinjno zaveze Jožef Arimatejec imenuje
Jezusov grob.

Pa je Jožef vstal in roko vzdignil.
»Otroci jeruzalemski,« je rekel, »poslušaj-
te me, prosim vas.«

Trudno sem k njemu povzdignil oči; ven-
dar pa so besede, ki jih je govoril, še danes
v meni žive.

»Danes vam jaz, tisti Jožef, ki me ljudje
imenujejo pravičnega in usmiljenega, govorim o
svoji hudobiji in svojem kasnem srcu. Jaz
namreč, ki so me vsi ljudje spoštovali, sem
s svojim molkom obsodil Pravičnega. In ta, ki
leži tu pred nami, deček, doslej meni neznan,
je dal življenje zato, da bi Pravični ne poginil.
Nisem vreden, da bi mu ponudil grob. Vendar
poslušajte, da vam povem, zakaj sem to storil.
Jezusa iz Nazareta so pripeljali pred nas, člene
velikega zbora. Vedel sem, da je on brez gre-
ha; pa sta me strah in oholost vendar napra-
vila, da sem bil kakor nem.

Peljali so ga pred Pilata; bičali so ga; pe-
ljali so ga prav na Kalvarijo. In tisti dan sem
zastonj poskušal počivati, kajti dušo mi je
strašno težilo. Sel sem v tempelj molit, in glej!
velik strah me je obšel, sonce je namreč otem-
nelo; tempelj je bil hladen in mrzel; zrak je
bil moten. Tedaj se je zablistalo, svetleje ka-
kor sonce opoldne — in zopet tema. Padel sem
na tla pred oltar. In ko sem tam ležal kakor
mrtev, je grom bobnel in udarjal in gmelil;
nebo samo se je odprlo. Vihar in potres sta
templju tresla temelje, veliki zidovje se je
treslo. V svoji nevrednosti sem vzkliznil:

»O, ti veliki Jehova,« usmili se me!

Nato mi je neki glas govoril na uho:
»Jožef, Jožef, kaj delaš tukaj? Ti, ki si
toliko let čakal Odrešenikovega prihoda, ga ob
njegovem prihodu vendar nisi spoznal. In ob
ur njegove stiske si mu svojo roko odrekel.«

In ko sem še klečal, sem slišal krik mno-
žice na Golgoti; tempelj je postal na vso moč
temen.

(Nadaljevanje prih.)

Kaj je novega?

Francišek S. Krumpeštar

Skoraj pol stoletja že pastiruje pri Sv. Gregorju na Dolenjskem čvrsta gorenjska grča — duhovni svetnik g. Francišek Serafinski Krumpeštar. Že v sredo, dne 23. julija je minulo 50 let, odkar je bil za mašnika posvečen ta vzorni duhovnik. Ker pa je zapel prvo sv. mašo pred petdesetimi leti na dan 9. avgusta, bo gospod svetnik na željo fanov daroval zlato sv. daritev v nedeljo, dne 10. avgusta.

Gospod svetnik je mož dela in molitve. Udejstvoval se je vedno tudi na prosvetnem in gospodarskem polju. Krona njegovega izven-cerkvenega dela je ponosni »Gregorski dom«, kakršnega ima le redka fara. Zase zelo skromen, je pa g. svetnik za druge bolj radodaren. Zato je pa tudi vedno oblegan ne samo od prijateljev, temveč tudi od siromakov.

Gospod svetnik je v svoji skromnosti odklonil vsak zunanji spomin zlatega jubileja, vendar bodo njegovi hvaležni farani svojega dolgoletnega izvrstnega dušnega pastirja v nedeljo, 10. avgusta slovesno spremili v cerkev, da se ob njegovi zlati sv. maši zahvalijo za vse prejete milosti. Naj Vsemogočni ohrani g. jubilaranta čilega, zdravega in zadovoljnega do biserne in železne sv. maše in še preko obeh!

Osebnosti

o Zlatomašnik Janez J. E. Kalan. Dne 27. julija je zapel v kapeli Zavetišča sv. Jožefa v Ljubljani svojo zlato mašo g. prelat Janez Kalan. Gospodu jubilarantu, največjemu slovenskemu borcu za lepo in trezno življenje naroda in našemu prijatelju in sotrudniku želimo še mnogo blagoslovljenih let!

d Od 27. julija so veljavne za frankiranje poštne pošiljke samo italijanske znamke in se pošiljke frankirane z drugimi znamkami ne smatrajo kot frankirane in je treba plačati takso.

d Kaj bo razstavljeno na ljubljanskem velesejmu? Glavni prostori ljubljanskega velesejma, ki bodo sprejeli razstavljalce iz ljubljanske pokrajine in italijanskih pokrajin, so že skoraj dozidani. Po volji fašistovske vlade se bodo jesenskega velesejma prvič skupno udeležila vsa ona italijanska podjetja, ki jim je do tega, da seznanijo slovenski trg z lastnimi izdelki. Njihova udeležba je urejena po izbiri in našteto, da ustreza namenom velesejma. Izdelke so razdelili v deset velikih vrst z ozirom na potrebe sosednjih držav. Na velesejmu bodo torej razstavljale naslednje panoge: poljedelstvo, predelovalne industrije, oprava, stavbna industrija, papirništvo, oblačilstvo, mehanika, kemija, prehrana in umetnostna obrt.

d Vsi pri javni borzi dela prijavljeni, ki so pripravljeni sprejeti ročno delo, stanujoči v Ljubljani in okolici, se lahko osebno zgledajo v uradu Javne borze dela v Ljubljani zaradi vpisa v osebni imenik.

d Pri cerkvi sv. Mihaela na ljubljanskem barju se naselijo oo. minoriti in bo s tem oskrbljena redna božja služba v tej cerkvi.

d Ljubljanski velesejmi bo od 4. do 13. oktobra. Dovoljeno je 50% znižanje vozne za potovanje razstavljalcev in obiskovalcev ter za prevoz razstavnega blaga.

d Naročnikom Mohorjeve družbe S posebnim odlokom škofa dr. Rožmana je bila za ljubljansko pokrajino ustanovljena Družba sv. Mohorja v Ljubljani. Naročniki, ki so plačali naročnino za letošnje knjige, bodo torej knjige prejeli. Žal pa ne bodo mogli dobiti nobene brezplačne knjige in tudi ne knjige o dr. Korošcu. Plačana

doplačila bodo naročnikom vrnjena ali pa se jim bodo štela v dobro za prihodnje leto. Naročniki bodo letos dobili Koledar in Finžgarjevo povest »Hudournik«.

d Slinavka se je pojavila v nekem blevu dobriške vasi v občini Škocijan. Oblast je ukrenila potrebno, da se nevarna kužna bolezen zatre.

d Kraj Veliko Mraševo so dodelili okolišu pošte Sv. Križ pri Kostanjevici. Iz tega okoliša pa se izloči kraj Pristava, ker je zdaj na nemškem ozemlju.

d Tudi pokojnine bodo povišane, je obljubil Visoki Komisar odposlanstvu javnih nameščenecv in upokojencev.

d Ker je bilo v zadnjem času nengodno vreme in ker so se pojavili razni rastlinski škodljivci, bo letošnja letina oliv v Dalmaciji najbrž slabša kakor se je pričakovalo.

d 80 letnico pesnika Avgusta Harambašiča so praznovali ono nedeljo v Zagrebu. Danes velja Harambašič kot eden izmed duhovnih predhodnikov ustaškega pokreta.

d Prvi nabori na Hrvaškem so sedaj po raznih večjih krajih. Na vrsti so vojaški obvezniki rojeni leta 1920.

d Na grob »očeta domovincev dr. A. Starčeviča, ki Hrvatom nadomešča spomenik neznanemu junaku, je te dni položil venec novi bolgarski poslanik pri hrvaški vladi. Starčevičev grob je v Bistinih pri Zagrebu.

d Hrvatska akademija znanosti in umetnosti je bila te dni ustanovljena v Zagrebu, ker je prenehala obstajati bivša jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti.

d Sabotiranje zagrebske občine bo kaznovano. Zaradi zmanjšane dovoza povrtine na zagrebski trg, kjer je zadnje dni primanjkovalo krompirja, je zagrebski župan izjavil, da bo vsako sabotiranje na mestnih tržnicah najstrožje kaznovano. Istočasno je zagrebska občina stopila tudi v stik z raznimi veleposredniki v Slavoniji zaradi pošiljanja slavonske povrtine na zagrebski trg.

d Na brezplačno zdravljenje morata sprejeti 500 delavcev zdravilišči v Stubiških in Krapinskih Toplicah. Tako je odredil zagrebski župan.

d Hrvaški listi pišejo o Hercegovini, ki je znana kot pasivna pokrajina in pravijo, da se bo lahko popolnoma sama preživljala, če bo vsak košček zemlje koristno uporabljen. Nekatere pridelke, kakor tobak, vino in razno sadje bo lahko celo izvažala. S tobakom se peča vsaka družina v Hercegovini. Letošnji tobakni pridelek bo obilen in tudi kakovostno dober.

d Člani nemške manjšine v Srbiji so enakovpravni Srbom, zlasti kar se tiče državnih uradnih plač, sodelovanja v upravi, položaja v gospo-

Zahvala

Podpisani Franc Novak iz Zagorice 17, občina Dobrič, se pristočno zahvaljujem upravi »Domoljuba« za izplačanih mi

1000 dinarjev

ker mi je pogorela stanovanjska hiša s vso opravo.

Vsakemu prav toplo priporočam, da se naroči na »Domoljuba«, saj je sam vraden svoje naročnine, a zlasti v taki stiski, ko mora človek znova graditi svoje stanovanje, se pokaže njegova vrednost v toliko lepši luči.

Zagorica, 30. julija 1941.

Franc Novak.

darskem življenju, kakor tudi v pogledu pridelo-vanja premičnin in nepremičnin. Nemški skupni v Srbiji so zajamčeni nemoteni stiki z materinsko zemljo.

d Tri sladkorne tovarne ima sedaj Srbija. Proizvodnja znaša letno 4500 vagonov. Ker potroši sedanja Srbija samo 2300 vagonov, bo lahko vsaj 2000 vagonov sladkorja izvozila.

d Nad 80.000 beguncev Srbov in Slovencev je doslej prislopo na ozemlje Srbije. Porazdeljeni so na vse kraje z izjemo Banata.

d Novo kolodvorsko poslopje zidajo v Belogradu. Belgradski listi pišejo, da bo novi kolodvor nekoliko manjši kakor je bil stari, ki so ga bombe razbile, a bo zato bolj praktičen.

d Iz Prekmurja in Medjimurja. Vojaška oblast za južne ogrske kraje, ki jih je zasedla ogrska vojska in so spadali prej k Jugoslaviji, bo uvedla s septembrom reden šolski pouk na vseh šolah. Sedaj zbira s sodelovanjem naučnega ministrstva učiteljske moči. Potrebuje jih okoli 2500. To učitelstvo bo moralo pred nastopom službe položiti posebno prisego. Za Prekmurje se bo izvršila taka slovesna prisega v Soboti, za Medjimurje pa v Cakovcu. — Prejšnji mesec je sombathelski škof že drugi obiskal prekmurske župnije. V slovenskih župnijah so ga pozdravili v latinskem in slovenskem jeziku. — Župnik Jožef Kleki je še vedno gost škofa v Sombathayu. — Vojaški poveljniki za Medjimurje je v javnem razglasu označil to pokrajino kot priključeno ogrski državi.

† Župnik Franc Zorko

Dne 3. avgusta 1941 je v Zavetišču sv. Jožefa v Ljubljani odšel h Gospodu po večno plačilo gospod Franc Zorko, župnik v Kamni gorici. Truplo so prepeljali v kapelico sv. Frančiška na Zale, odkoder je bil minuli torkel pogreb na ljubljansko pokopališče pri Sv. Križu. Dobremu gospodu župniku daj, Gospod, večni mir in pokoj!

d Prvi osrednji matični urad v Kranju. Po naročilu okrožnega vodje je politični komisar za kranjski urad dr. Skalka odprl dne 18. julija Osrednji matični urad v Kranju, ki je obenem prvi tak urad v Veliki Nemčiji. Mesto Kranj so za sedež takega urada izbrali zaradi njegove osrednje lege. Uredila sta ga pa: študijski svetnik dr. Franz Koschier in dr. M. Gatterer s sodelovanjem prof. dr. J. Zontarja in gimn. ravnatelja v p. Fr. Korbarja. Politični komisar dr. Skalka je naglašal, da se je izkazalo za potrebno, da se od vzamejo matrike posameznim župnijam in se daje v varstvo in oskrbo vse rojstne, poročne in mrtvaške knjige enemu samemu uradu. V teku dveh mesecev so zbrali vse župnijske knjige iz zasedene ozemlja bivše Kranjske v Kranju. Skupno število vseh matičnih knjig znaša 2094, in sicer 878 rojstnih, 593 poročnih in 623 mrtvaških. Razen tega so spravili v Kranj še lepo število prirodnih zapisov, ki bodo služili kot dragoceni pripomočki. Posamezni kraji nudijo sledečo sliko: Kranj 503, Škofja Loka 482, Radovljica 465, Kamnik 462 in Litija 182 matičnih knjig. Najstarejše župnijske matrike so dobili v Mengšu, ki segajo nazaj do leta 1584. Večina župnijskih matrik ima najstarejši zapise iz 17. stoletja, tako n. pr. Podbrezje iz leta 1590, Smlednik 1649, Tržič 1602, Loka 1619. Dob 1606, Kamnik 1622. Matrike so vodili v prejšnjih časih v latinskem jeziku, od 18. do 19. stoletja v nemškem, nato pa v slovenskem jeziku. Pri priključitvi teh krajev Reichu vodijo sedaj matrike stanovskih uradi pri občinah. Rojstne, poročne in mrtvaške listine za čas pred 1. aprilom t. l. izdaja sedaj Osrednji matični urad v Kranju. Isti urad tudi potrjuje rodovnike (Ahnenpass).

d Davčno upravo v Krškem so s 1. julijem ukinili. Vse njene posle so prenesli na davčni urad v Brežicah.

d Županske posle v Trbovljah je prevzel dr. Sepp Moder.

d Prva materinska šola začne v kratkem poslovati v Mariboru. Prijav za materinske tečaje je menda precej.

Novi grobovi

m Umrli so: v Smarjeti Marija Kalčič; v Dobrunjah 84 letni posestnik Janez Svetek, v Borovnici 86 letna Marija Ramovž. — V Ljubljani so odšli v večnost: zlatar Karel Košak, višji čeladnik sodni svetnik v p. Josef Hauffen in vseučiliščenik Stanko Kores iz Maribora. — Naj počivajo v miru!

Razgled po svetu

Iz Julijske krajine

Žegnanje v Rojano

Julijsko nedeljo je praznovala rojanska fara v Trstu svoje »obhajilo«. Ne smete tega vzeti po vaši. »Obhajilo« pomeni pri nas »žegnanje«. Fara »obhaja« god svojega patrona. Rojanci častijo kot zavetnika svoje župnije kar dva svetnika, sv. Mohorja in sv. Fortunata. Rojansko obhajilo je bilo nekdanj v starih časih najbolj znano v Trstu. Ves Rojan se je tedaj pripravljaj, da čim slovesneje proslavi ta praznik ter se postavi pred Tržačani, ki so trumoma prihajali na cerkveno slavnost — ali iz po- božnosti ali pa zifala prodajat.

Mogočna je bila procesija, številne godbe, prelepi pevski zbori, brez števila bander in zastav, društev in organizacij. Od tistih dob je preteklo že veliko let in se je medtem veliko izpremenilo. Tudi v rojanskem »obhajilu« se pozna jo izpremembe. Kljub temu pa je bila nedeljska proslava farnega praznika lepa. Cer- kvenih slovesnosti se je udeležil tudi župan mesta Trsta com. dr. Luigi Puzzier. V procesiji z Najsvetejšim, ki je šla po glavnih rojanskih ulicah, je korakal župan v družbi domačih odličnikov in predstavnikov stranke. V procesiji je bilo moč bolj počilo število, zato pa več žen- skega sveta. Posebno pozornost je vzbujala mo- gočna kolona vzornih, zalih mladenk Marijine družbe, ki v Rojano šteje veliko poštvovalnih članic.

p Zadnjič smo pisali o peronospori, da je na- pravila huda razsejanja po naših vinogradih. Svoje poročilo moramo v naše veselje nekoliko popra- vit. Peronospora je povzročila že občutno škodo pri trti na Zgornjem Vipavskem, po ostalem Vipav- skem, v goriški okolici in v Brdih se peronospora še ni prehudo pojavila. Kjer ni oklestila toča, kaže trta sedaj še dobro.

p Poroča. V soboto 26. julija se je poročil g. Bogomil Pavlin, zasebni uradnik, sin ugledne go- riške družine, z gđc. Eriko Kolman, hčerko spošto- vanega oskrbnika ribenberške graščine. Zavednemu paru želimo obilo sreče!

p Prilateljski obisk. Pred dnevi je skupina ita- lijanskih železničarjev iz Podbrda napravila prija- teljski obisk pri nemških železničarjih na Bledu. Nemški železničarji so svoje italijanske tovarike prav lepo sprejeli in pogostili. Nemški železničarji so sedaj vrnili obisk. Dospeli so v večji skupini v Podbrdo, kjer so bili slovesno sprejeti. Skupaj z našimi so napravili izlet v Gorico, odkoder so se vsi zadovoljni zaradi našega gostoljubja preko Pod- brda vrnili zopet domov.

p Prodajne cene piva. Ministrstvo za poljedel- stvo in gozdove je določilo cene, po katerih smejo proizvajalci prodajati pivo svojim odjemalcem, prodajalcem na drobno. Predpisi veljajo za pokra- jine Piemont, Ligurijo, Lombardijo in Piacenzo. Ce- pe so naslednje: sod piva (100 l) 400 lir. Steklenica, ki drži en liter, 4 lire, trilitrinska steklenica piva 3,25 lire, polilitrinska 2,15 lire, čettilitrinska pa 1,10 lire. Vse takse in datjave, ki jih je treba plačati, nosi dobavitelj sam.

p Znižane cene za sadje in zelenjavo. Na podlagi uradnega odloka so se morale a 16. jul- jem cene sadju in zelenjavi na vseh tržiščih v dr- žavi znižati za 20%. Srednja cena, ki jo je imel po- samezni pridelek prejšnji teden, je bila določena za temeljno ceno; ta cena se je znižala za 20% in je sedaj dovoljena v prodaji na drobno. 20% zni- žanje pa ne velja za nakup na debele na izvoznem trgu.

p Goriško sonce. Toli opevano in proslavlje- no goriško sonce nam zdaj v pasjih dneh neome- jeno kraljuje in gospoduje, da smo ga že kar na- veličani. »Ogni bel ballo stafac, pravi udomečena goriška priskovica — tudi najlepši ples te dolgo- časi. Tako je tudi v našim soncem. Dan za dnem nas že in pripeka, da že težko dihamo in se še v senci potimo. Kadar nam je kdo že v prav veliko armato, prismo, da ni vreden, da nanj sonce sije. — Sedaj si mnogokrat val želimo, da bi bili vredni take stamote, pa sonce se nič ne zmeni, in nam sije, sije... Če se začne zbirati rahli oblaki,

se oddahnemo, ker zopet lažje dihamo. Kako smo pa šele dobre volje, ako se nam zdi, da se pri- pravljaj na dež. Pa ne pohlevnega dežka ne plohe noče biti, četudi že koruzna polja zdibujejo po moči.

p Za zaslug, ki si jih je pridobil na grškem bojišču, je bil odlikovan z vojnimi križcem pod- poročnik Aleksander Kukanja iz Trsta.

p Vipavski mladenka utonila v Rakitniškem jezeru. Rakitniško jezero na Pivki je v nedeljo 20. julija zahtevalo svojo žrtv. Skupina deklet se je šla tisto popoldne, tako nam poročajo, vozit s čolnom na Rakitniško jezero, ki zaradi nestalnosti in periodičnosti svojega vodovja sliči znanemu Cerkliskemu jezeru. Nesreča je hotela, da se je pri tej popoldanski zabavi prevrnil čoln in je 18 letna Crnigojeva Vida, doma iz Gradišča pri Vi- pavi, padla v vodo in revno utonila. Uboga Vida je služila v Primorci trgovini v St. Petru na Pivki. Preden je šla na Pivko, je bila zaposlena v Štekar- jevi trgovini v Ajdovščini. Pokopali so jo v torek 22. t. m. popoldne v šmihelskem pokopališču. Bila je dobra mladenka. Naj počiva v miru!

p Njegov grob so našli. Viktor Pavšič, doma iz Zavrha, duhovnik Levpa, občina Kal na Kanal- skem, se je kot 20 letnik udeležil vojnega pohoda v Severni Afriki. Pred dalj časa je bil proglase- šen za pogrešanega. Sedaj so njegovi tovariši pi- sali, da so na vojnem ozemlju obiskali njegov grob. Našli so ga pod nekim mostom ob veliki dr- žavni cesti. Nosi napis: Corporale Vittorio Pavšič. Mladi junak naj sniva v miru!

p Z motornim kolesom se je nevarno pone- srečil. Na križišču državne ceste pred kolodvorom v Ajdovščini se je hudo ponesrečil lesni trgovec g. Janez Bajc z Višenj pri Podkraju. G. Bajc, ki se je z motornim kolesom peljal tam mimo, je treščil skupaj z Ribljevo korijero, ki je prihajala s po- staje ter z zlomljeno nogo in drugimi poškodbami obležal nezavesten na tleh. Prepeljali so ga v go- riško bolnišnico; po izjavah zdravnikov, je njegovo stanje nevarno. Delavnemu gospodarju in očetu mnogobrojne družine želimo skorajšnje okrevanje!

p Nov denar v Vatikanu. Te dni je prišel v vaticanski državi v promet nov kovan drobiž iz tako imenovanega »acmonibalac in bakra. Po spo- razumu z italijansko državo je tega novega de- narja za 800.000 lir. Sedva ostane še naprej ko- vanje zlatega denarja svobodno. Novi kovanci no- sijo letnico 1940. Tudi novi kovanci imajo v Italiji zakonito veljavo kot so jo imeli prejšnji. Nakovali so jih v Kr. kovnici v Rimu.

p Po Italijanskih mestih je policija uvedla posebne oddelke za stražo nad dostojno nočo in vedenjem žensk.

p Po stopnicah je padel in se do smrti pobil 59 letni delavec Rudolf Gornik iz Trsta.

p Smrt znanega obrtnika. V Gorici je umrl v visoki starosti 83 let g. Peter Potočnik, ki je imel pred svetovno vojno v lastni hiši v začetku Rastelja veliko in znano čevljarsko delavnico. Po vojni se ni več ukvarjal a svojo obrtjo in je pre- pustil čevljarjenje mlajšim močem, ki so ustvarile v tej še vedno živahni in podjetni ulici vrsto lepih delavnic in trgovin. Pokojni je bil zaveden naš moč, po rodu iz St. Vida na Vipavskem. Naj po- čiva v miru!

p Batuje v Vipavski dolini. (Praznik sv. Ane in sv. birmo.) Ono soboto smo slovesno obhajali praznik naše cerkvene zaščitnice sv. Ane. Veliko sv. mašo a pridigo in procesijo je imel črnaški dekan msgr. Al. Novak. Drugi dan, v nedeljo, smo imeli sv. birmo. Prevzvišeni nadškof se je pri- peljal okrog pol desetih do z zelenjem okrašene župne cerkve, kjer smo ga lepo sprejeli. Spreje- ma so se udeležili tudi zastopniki javnih oblasti z g. občinskim predstojnikom na čelu. Takoj po vstopu v cerkev je nadškof v italijanščini pozdra- vil zastopnike oblasti in ljudstvo. Nato je povele- til glavni oltar Med svetlo mašo, ki jo je daroval, je izpred oltarja v svečanem ornatu z mitro in pastirsko palico v roki pridigoval v slovenskem jeziku. Zakrament sv. birmo je podelil okrog sto otrokom.

p V Rimu so zaprli 58 prodajal. Rimski po- krajinski prehranjevalni urad je objavil, da je bilo

zaprtih v Rimu 58 raznih prodajal, to pa zaradi lga, ker so nadzorstveni organi ugotovili, da so dotični prodajalci navijali ceno in se pregrekli proti strojem predpnom.

Junaka smrt tržaškega letalca. Pri vojaški akciji nad Egejskim morjem je zadel junaka smrt tržaškega vojaka, 24 letnega kapitana pilota Adolfa Rebeca. Bil je član znamenite »železne eskadree, ki je pod poveljstvom Ettorea Mutija ustvarjala legendarne junake podvige v Spaniji. V sedanji vojni se je udeležil tudi slavnega poleta in napada na petrolejske vrelce v Perzijskem za- livu, v katerem so italijanska letala preletela 4500 km dolgo progo brez spuščanja. Smrt letak- škega junaka je povzročila v vsej Italiji veliko žalost. Sama Princessa Piemontska je Rebecu materi brzojavno izrazila sožalje nad težko izgubo. Tržaški prefekt Ekscelencu Tamburini je izrazil gospej Rebec osebno svoje sožalje. Prav tako je brzojavno kondoliral Federale v Zadru, v mestu, kjer je Rebec obiskoval letalsko šolo. Pokojni ju- nak zapuša v Trstu poleg žalostne matere tudi mlado zaročenko, a katero se je nameraval v kratkem poročiti.

Letina na Krasu dobro kaže. Pred dnevi se je že vsak breški kmet bal za letino. Pripekel je sonce in grozila je huda suša. Sedaj pa smo do- bili blagodejnega dežja v obilici. Vili nam je novo upanje in dal več poguma pri težavnem delu na polju. Žito se je dobro obneslo, krompirjev pri- delek bo zadovoljiv, grozdje pa dobro kaže. Pro- simo samo ljubežga Boga, da nam ne pošlje nesreče nad naša polja, saj imamo v krajih, ki jih je pobila letos toča, žalostne primere, kako hud je tod uda- rec za kmeta, posebno še v sedanjih fashih.

Opčine. Pred nekaj tedni je nenadoma izginil 18 letni Ivan Sosič iz Opčin. Šel je od doma nekam na izprehod, pa se ni več vrnil. Domači so ga iska- li, povpraševali po vsej okolici, pa vse zaman. V zli slutnji so pričakovali kakšne novice, in res so jih dobili že teden dni potem, ko so Ivana po- grešili. Novica pa jih je strašno zadel a pre- tresla tudi vse sosesko. Truplo nesrečnega lanta so našli tržaški turisti v prepadu pod globoko steno med Rozandsko dolino in Jezerom. Po nesrečnem naključju je siromak strmoglavil v globino ter se na kamnitih tleh ubil. Truplo je že zelo razpadlo. Pokopali so ga na pokopališču v Borštu.

Dolina. Posestnik Ivan Praželj iz Doline je pe- ljal zvečer ob desetih domov voz krompirja. Iz nepoznanega vzroka pa eta se mu volica splatila ter ga podrla na tla. Voz je šel preko nesrečnega, ki je obležal nezavesten. Prepeljali so ga v triaško bolnišnico, kjer so zdravniki ugotovili, da ima zlomljeno hrbtenico in so poškodbe smrtno nevar- ne. Res je živel v bolnišnici samo en dan, potem pa ga je smrt odredila hudega trpljenja. Družini blagega pokojnika naše iskreno sožalje!

Boršt. V Boršt je prispela iz Zagreba žalostna novica, ki je presenetila in potrla ljudi iz cele soseske. Že na velikonočni ponedeljek je umrl tam rojak Rudolf Žerjal, ki je živel v Zagrebu nad 10 let. Žalostne novice pa domačin zaradi današnjih razmer niso mogli prej sporočiti. Vsem žalujočim naše globoko sožalje!

iz Bazovice. Smrtna nesreča je zadel a v četrtek 17. julija 39 letnega delavca Vincenca Fonda iz Bazovice. Bil je zaposlen v Gradiški, kjer je zaradi nepravilnosti tovarisa strmoglavil a ogrod- ja poslopja, na katerem je delal. Pri padcu v glo- bino je dobil stranske poškodbe. Skoraj celo desno stran si je razbil, zlomil tudi hrbtenico in le glava je ostala cela. Prepeljali so ga v Gorico v bolniš- nico, kjer mu pa niso mogli pomagati. Naslednjega dne je umrl v navzočnosti žalostne žene in otrok, ki so ga prišli obiskat. V ponedeljek pa so ga pri- peljali v domato vas, kjer ga je čakala ogromna množica, da bi ga spremila na zadnji poti. Pogrebu je prisostvovalo tudi več gospodarjev in delavcev, ki bodo ohranili pokojnika v najlepšem spominu. Na pogrebu mu je domači pevski zbor zapel več žalostink. Bog mu daj v miru počivati, njegovim žalostnim sivojem pa naj da svojo tolažbo.

iz Boljence. Umrl je v bolnišnici pri operaciji Sebastian Susselin, priljubljeni gostilničar v Boljun- cu, ki je domačinom izkazal že več uslug, ki je ku- poval in prodajal samo domače vino. Velika mno- žica ga je spremljala na zadnji poti. Rahla mu bodi zemlja! — V nedeljo 20. t. m. se je pripetila na cesti iz Boršta v Boljunc huda nesreča. 15 letna Dragica Pavlič se je sprehajala po omenjeni cesti, pa ji je sprednilo na robu ceste. Strmoglavila je navzdol ter se valila po strmlem travniku v dolino, pri čemer je dobila na čelu globoko rano ter je obležala nezavestna. Na kraj nesreče je prišel re- silni avtomobil, ki je ponesrečenko prepeljal v tržaško bolnišnico.

Kratke z vsega sveta

85 letnico rojstva je praznoval v ameriškem Njujorku slavnih hrvatski elektrotehnik Nikola Tesla.

V svrhu zatiranja malarije v območju Egejskega morja so poklicali v Bolgarijo ravnatelja znanega zavoda za morske in tropične bolezni v Hamburgu profesorja dr. Mühlensa.

Rokavice, izdelane iz svilu, ki njeno predvilo izdelujejo morski pajki, so razstavljene že več tednov v Neapolju.

Izvoz nemških zdravil je v zadnjih 25 letih narasel za več kakor 100%; 70 odstotkov nemških zdravil gre v inozemstvo.

60.000 prebivalcev šteje sedaj visokoseverna Alaska; redila bi pa lahko 18 milijonov ljudi.

Francoske oblasti so ugotovile, da tvorijo Judje v Franciji samo 1.15% prebivalstva, da pa imajo 57% vseh bančnikov, 56% vseh trgovcev s kožuhovino, 61% tovarnarjev perila, 71% glasbenih založnikov, 47% izdelovalcev obleke in 38% izdelovalcev svilu.

220 milijonov sodov petroleja po 950 litrov so porabile armade sveta v l. 1940.

12 milijonov ovac rede zdaj v maloazijskem Iraku.

Bivšega ministra francoske ljudske fronte Marxa Dormoya je ubila te dni bomba, ki mu je je nekdo nastavljal pod posteljo.

200 kg dinamita so našli zakopanega pod zdraviliščem v španskem mestu Teruelu. Pol mesta je bilo dve leti v nevarnosti, da zleti v zrak!

V letošnjem aprilu je bilo v Parizu rojenih 2476 otrok, kar je za to mesto rekordno število.

Argentinska vlada je dala zgraditi posebno ladjo ter jo je krstila na ime »Kristus Kralj«. Je to prava cerkev, ki bo služila potujočim misijonarjem.

11.000.000 metrskih stotov paradižnikov so leta 1940 pridelali v Italiji. Nekako polovico tega ogromnega pridelka so konzervirali.

Nad 3½ milijona metrskih stotov jaje znesejo vsako leto italijanske kokoši. Pridne jajčarice! Nad 50.000 kg opija pridelala letno Bolgarska. Kg opija stane 900 do 1100 levov.

Končana je stavka njujorskih električarjev in ladjedelniških delavcev v ameriškem Brooklynu.

Na karte so cigarete v Franciji. Vsak kadilec dobi na teden 40 cigaret ali vsakihi pet dni en zavojček tobaka za pipo.

70 milijonov hl vina bo predvidoma letos pridelala Francija. Precej tega vina bo šlo v Nemčijo. Blizu Osnove je umrla te dni beratica; v njeni slavniki so našli za 10.000 lir bankovcev.

Roj čebel je usmrtil pred kratkim pri Benešu na Slovaškem dva konja, voznika pa s piki hudo poškodoval.

Na Velikem Kleku je te dni skupina štirih hribovcev strmoglavila v 400 m globok prepad; trije mrtvi; četrti ga so hudo ranjenega prepeljali v bolnišnico v Lienz.

80 letnico rojstva slavnega pisatelja in dramaturga Oerharda Hauptmanna bodo letos 15. novembra praznovali v nemškem Breslauu.

Bivši romanski kralj Karol in gospa Lupescu sta odpotovala v Mehiko, kjer ostaneta dva meseca.

Veliko zbirko finskih narodnih pesmi so dovršili te dni tamošnji učenjaki. Zbirka obsega 32 zvezkov, v katerih je 25.000 strani in 1.350.000 stihov, ki jih je ustvarila finska ljudska poezija.

Prenose iz gledališča, ki jih je uvedel radio pred 20 leti, so izvršili na električni razstavi v Parizu že leta 1881.

99 ladij je izgubila Španija v državljanski vojni, zdaj so jih že precej dvignili in je barcelonski zaliv že očistili tonaže, ki je zapirala ladjam vhod v pristanišče.

Več primerov kuge so ugotovili v afriškem Port Saidu.

Zbirko 50.000 raznih muh je podaril živalskemu muzeju v danskem Kodanju »mrčesni učenjak« Willy Lundbrech.

JABLIN - Jabolčnik

za izdelavo umetne domače pljache Vas stane za 50 litrov zavitek din 30.—, po pošti din 42.—, 2 zavitka po pošti din 78.—, 3 zavitki po pošti din 110.—. Prodaja Drogerija Emons

Ivan Kanc - Ljubljana - Nebotičnik

47 ton srebra, ki so ga svoj čas odnesli iz Španije v tujino, je te dni prineslo v Španijo posebno odposlanstvo.

Ogenj je uničil mesto Tado, ki leži ob Pacifiku (Tihem morju). Od vseh poslopij je ostala cela samo cerkev. Sedem tisoč ljudi je brez strehe.

V bodoče Zidom ni dovoljen več pristop v bolgarska vseučilišča, pa tudi ne v srednje in strokovne šole.

Grško prosvetno ministrstvo je odredilo, da se z januarjem 1942 uvede nemščina kot obvezen predmet na vseh grških srednjih šolah.

300 del slikarjev, kiparjev in grafikov je udeleženi na letošnji veliki razstavi saških umetnikov v Dresdenu.

Samo osem vrst vrtnic so poznali sredi 16. stoletja.

Novo sodobno avtomobilsko cesto gradijo med Dagojo in Osako v srednji Japonski. Dolga bo 200 km in stroški bodo znašali 90.000 jenov.

Past. Žena možu: »Ti tega pač ne moreš trditi, da sem letela za teboj in sem te ujela.« Mož: »Tega ne. Toda saj mišja past tudi ne leti za miško in jo vendarle ujame.«

Prebrisana. »Gospa Mančeva, prosim vas, ali bi mi dovolili, da bi svojo ribo ocvrta v vaši masti?« — »Prav rada, zakaj pa ne!« — »Zato boste pa bi jutri lahko svoje meso kuhali v mojem kislem zelju.«

Koliko ur? Gredoč skozi mesto L. vpraša potnik kmeta na cesti: »Prijatelj, koliko ur je od tu do M.?« — »Ur?« odgovori kmet, »skoraj v vsaki hiši je ena, po nekaterih hišah jih je celo po več.« — »Ne mislim tako,« reče potnik, »ampak želim te zvedeti, koliko računajo iz vašega mesta do M. Samo to, prosim, mi povejte?« — »Koliko računajo? I no, če greste peš, ne računajo nič, ako se pa želite peljati, plačate 50 lir,« odgovori šaljivec in gre naprej.

Ljubce ga je pogledala in vprašala: »Torej praviš, da se hočeš poročiti z menoj? Ali hočeš to storiti iz ljubezni ali iz treznega preudarka?« — »Prisegam ti, da samo iz ljubezni. O kakšnem treznem preudarku ni govora.«

V toli. Učiteljica: »Pri živalih razlikujemo štirinožce in dvonožce. Štirinožci imajo po štiri noge, na primer osele, konje. Dvonožci pa so živali na dveh nogah (pokaže naslikano gos). Ta je dvonožec, jaz sem dvonožec, vi vsi ste dvonožci. Torej, Lizika, kaj sem jaz.« — Lizika vstane, preplašena pogleda učiteljico in zašepče: »Goska, gospodična.«

V cirkusu. Mojšter čevljar in učenček Pepe si v cirkusu ogledujeta dresiranega slona. Mojšter: »Le poglej ga, kako zna!« — Pepe: »Koliko let se je slon učil, da vse to zna?« — Lastnik cirkusa: »Samo eno leto!« — Učenček Pepe: »A, zato ima tako dolga ušesa!«

Dolgo oblačenje. Sluga: »Milostiva, gospod vprašuje, kdaj boste končali z oblačenjem.« — »Križ božji, saj sem mu že pred uro dejala, da bom v nekaj minutah gotova...«

Pri fotografu. »Čujte, gospod fotograf, na tej sliki sem videti za deset let starejša.« — »To naj vas nikar ne moti, gospa, vam bo vsaj fotografija dala časa podobna.«

Kmet pri brivcu. Brivec: »Koliko las naj vam ostržem, očka?« — Kmet: »No za 2 liri.«

Vel. Lašče — sv. Rok. Romarjem sporočamo, da bodo pri Sv. Roku dne 16. avgusta 1941 štiri sv. maše, namreč ob pol 7., ob 7. govorom, ob 8. in ob 9. dopoldne. Zvečer čedenje sv. Rešnjega Telesa. Drugi dan, to je v nedeljo dne 17. avgusta bo prva sv. maša ob 7. z ljudskim petjem in z blagoslovom, druga ob pol 11. slovesna z blagoslovom. Popoldne ob 5. litanije z blagoslovom. Vrši se vse po novem času. Tudi sv. zakramente bodo romarji lahko prejeli na dan sv. Roka in v nedeljo.

Predpisi o športnih prireditvah

V bodoče bo treba za vse športne prireditve na področju Ljubljanske pokrajine vložiti pisane prošnje pri Kr. Kvesturi. Prošnje je treba s priloženima dvema kopijama podrobnih programov poedinih prireditev predložiti Pokrajinskemu odseku Italijanskega nacionalnega olimpijskega odbora, ki jih nato odda dalje Kr. Kvesturi. Sedež Pokrajinskega odbora Italijanskega nacionalnega olimpijskega odbora (CONTI) je pri Zvezi podpornih stanic.

Programi bodo morale tehnično odobriti pristojne športne zveze.

Za udeležbo atletov in društev pri športnih prireditvah izven Ljubljanske pokrajine in za športne prireditve, ki naj bi se jih udeležili atleti ali društva iz drugih pokrajin Kraljevine Italije, bo treba doseči prej odobritev Eksc. Visokega Komisarja po posredovanju Pokrajinskega odbora Italijanskega nacionalnega olimpijskega odbora. Prošnjam bo treba priložiti podroben program takih prireditev, ki se jih atleti odnosno društva nameravajo soudeležiti ali se nameravajo prirediti.

Dan po prireditvi, prirejeni na področju pokrajine, bo treba predložiti Pokrajinskemu odseku Italijanskega nacionalnega olimpijskega odbora po tri kopije vseh pri športni prireditvi doseženih rezultatov.

Letošnji lahkoatletski nastopi

Medtem ko se je delovanje ljubljanskih klubov v letošnjem letu zvečalo, pa vendar ni sezona tako bogata, kakor je bila prejšnja leta. Skoraj vsako nedeljo so imeli atleti priliko nastopati v pokrajini. To izgubo so klubi poskušali nadomestiti z internimi prireditvami. Kot nadomestitev za tekmovalce z ostalima zvezama pa bodo (za enkrat so predvidene tri) tri večje prireditve: prvenstvo moštev, troboj in prvenstvo posameznikov.

»SK Planina. Za člane velja od objave sledeči urnik: ponedeljek: člani, torek: juniorji in dekleta, sreda: člani, četrtek: juniorji in dekleta, petek: člani, sobota juniorji in dekleta, nedelja: dopoldne: člani. Vstop na Stadion imajo samo klubski člani, ki se izkažejo z legitimacijo. Člani drugih klubov (razen onih, ki imajo izredna dovoljenja) nimajo na Stadion dostopa!

»Mladini, ki se zanima za lahko atletiko! Kolj smo že objavili, se vrši trikrat tedensko lahkoatletski tečaj za začetnike pod vodstvom prof. Černetiča. Zato vabimo vse, ki imajo za to panogo športa veselje, da se v torek, četrtek ali petek javijo in sicer točno ob 7 pri vodji tečaja. Tečaj je brezplačen — tečajniki morajo imeti le kratke hlače in copate. Tečaj organizira SK Planina in se vrši na Stadionu — vhod iz Vodovodne ceste.

»Krožna kolesarska dirka okoli Ljubljane. 15. avgusta bo velika krožna kolesarska dirka s štartom v Garici, okoli Ljubljane, Trst in s ciljem zopet v Gorici. Te dirke se bo udeležilo veliko število tekmovalcev.

»Prvenstvo province v lahki atletiki. SLAZ je poverila SK Planini izvedbo lahkoatletskega prvenstva province, in sicer za moštva in posameznike. Prireditve se bo vršila na Stadionu od 6. do 8. septembra in bo spored obsegal vse točke olimpijskega programa razen teka na 10.000 m marš, to je, desetboja in teka na 3000 m zapreke. Kot smo izvedeli, namerava prireditelj izvesti to tekmovalno velikopotezno. Tudi tekmovalci bi bili primerno nagradjeni in bo dobil zmagovalac v vsaki disciplini kako darilo. Poleg teh daril za posameznike pa namerava SK Planina razpisati pokal za najboljši klub province, to bo klub, ki bo na tem tekmovalju dosegel največje število točk. Zdi se, da se bo točkovalo po 6-5-4-3-2-1 sistemu. — Poleg seniorskega prvenstva pa se bo vršilo 28. septembra juniorsko prvenstvo. To prireditve pa bo priredila najbrž agilna sekcija SK. Ilirije.

Golob

Golobček, čedna stvarica, vsak ljubi te in rad ima. (Narodna.)

Kragulj

Kdo zna noč temno razjasnit, ki tare duha, kragulja odgnati, ki kljuje srce od zore do mraka, od mraka do dne. (Prešern.)

Kos

Lepo mi poje črni kos tam v zelenem bukovju... (Narodna.)

Slavček

Pusti peti mojega slavca, kakor sem mu grlo ustvaril. (Prešern.)

Lastava

Kam pa greste lastavice, kaj že jemljete slovo, ali greste morda gledat, m je zlato sonce blo. (Zmaj-Glinik.)

Kukavica

Kukaj, ptica, le kukaj po svoji stari navadi, saj ni še prave pomladi, dokler ni tvojega čuti glasu. (Josip Strelar.)

Čuk

Čuk se je oženil, tralala sova ga je vzela za moža. (Narodna.)

IZ PTIČJEGA KRALJESTVA

Ptiči v slovenski pesmi

Cez 10.000 vrst ptic živi po vsej zemlji. Mnogo od njih jih je človek udomačil, ker mu donosajo razne koristi ali ga razveseljujejo. Nekatere ptice kažejo velike zmožnosti. To nam pričajo njih umetna gnezda, skrb in varstvo za mladiče, opozorjanje petja drugih ptic, priučenost govorjenja in raznih umetnosti.

Ptičje telo je prilagojeno življenju v zraku. Ptice pevke imajo pod jabolkom še poseben ustroj za petje. Da se telesna toplota (37 do 40°C) ne izpreminja, potrebujejo ptice toplo obleko: pozimi gostejše, poleti redkejšo perje.

Pod navadnim krovnim perjem, ki pokriva, kakor opeka strebo, leži gost puh. V mrzlih krajih živčice ptice varuje mraza še masna podkožna plast. V zadku imajo ptice masno žlezo. Ptica jemlje po potrebi s kljunom nekoliko masti iz nje in poteza potem krovno perje skozenj. Tako si namaže perje, da se ne moči in da se telesna toplota ne niža.

Ptice, ki gnezdi na varnem v luknjah in duplinah, nimajo umetnih gnezd in njih jajca ne varovalne barve. Mladiči so dvoje vrste: goliči, ki jih morajo stari dolgo pitati, in mahovci, ki kmalu tekajo okoli in si sami iščejo brano.

Zuškojede ptice se morajo zaradi brane jeseni seliti v toplejše kraje. Prav tako se selijo na jug tudi povodne ptice, če zamrzneje reke in jezera. Spomladi se ptice selivke zopet vrnejo v naše kraje, toda ne vse. Na tisoče se jih med potjo ponesreči in prav toliko jih polove in pojedo ljudje brez srca, ki ne vedo, kako veliko korist ima človeštvo od večine ptičjega rodu. Pa tudi pri nas se na splošno še odločno premalo zanimamo za pernaté živalce, ki so nam obvarovale s pokončevanjem škodljivca mrčesa že marsikatero dobro letino.

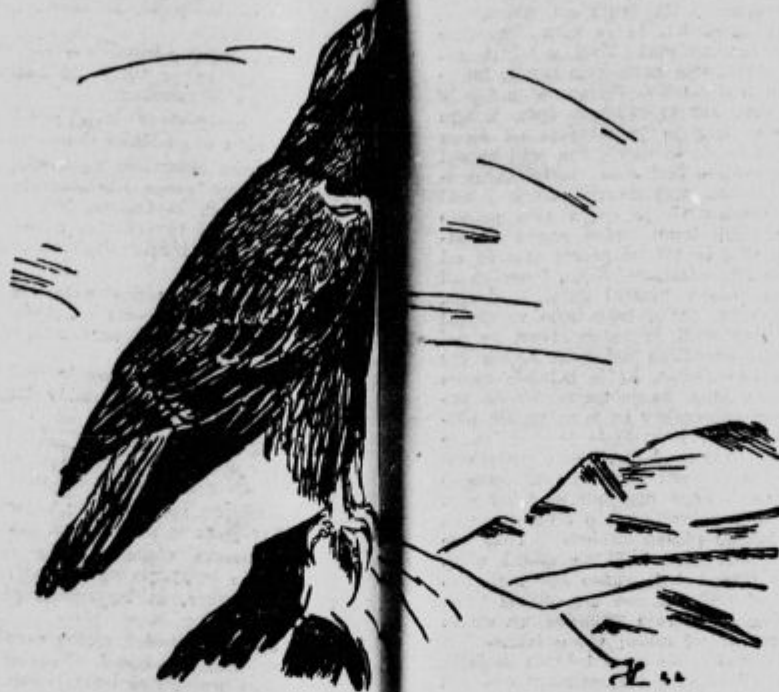
In še to vprašanje: Ali ni čudovstvo, kako se morejo ptice med seboj spoznati? Kako najde na primer samo v račji jati druga drugo, po čem pozna ptičja mati očeta, otročki svoje starše in narobe. Dognali so že za vse vrste ptic, da se živali med seboj dobro poznajo, človek pa jih ne loči.

Razlagajo to tako, da manjka ljudem tisti ptičji pogled, ki omogoča spoznanje male razlike med posameznimi pticami. Saj vidi človek komaj razlike med posamezniki svojega lastnega rodu; pri Kitajcih in zamorcih pa mu njegova sposobnost za spoznanje že odpove, ker se mu zdijo n. pr. vsi Kitajci med seboj mnogo podobnejši, kot so si podobni Evropejci.

Še manjše pa morajo biti razlike med posameznimi živalmi. Vendar ne smemo pozabiti, da tudi človek lahko razlikuje posamezne živali, kot pozna n. pr. ovčar svoje ovce, pastir svoje krave, gospodinja svoje kokoši posamezno, nekako osebno. Pri divjih živalih je stvar seveda neprimerno težja, ker nimajo tako različnih znakov.

Kako pozna ptičji samec svojo samico in narobe? Na to vprašanje sta odgovorila znana naravoslovec Heineke in Lorenz, češ da so ptice različne v prvi vrsti po potezih na obrazu. Heineke je kot primer opisal, kako jezero je napadel labud svojo samico, ki je brodira s kljunom po dnu in imela svojo glavo v vodi, ker je mislil, da je tujka. Čim je dvignila glavo iz vode, jo je spoznal in se takoj umiril. Tako je torej izraz glave glavno sredstvo za spoznavanje celo pri takih vrstah ptic, ki so sicer istega rodu, pa so si zelo podobne.

Toda ne le po izrazu v obličju, tudi po glasu se spoznavajo ptice med seboj. Po glasu loči n. pr. racman svojo ženko raco in mlade račke od druge račke družine. Lorenz pripoveduje v svojih spisih tak primer: Nekaj sraka samica je zapustila svoje gnezdo samo na klic svojega sračjega soprega ne da bi ga videla. Za vse klice drugih srak je bila gluha.

Orel zre mirno v sinje višave, strah in gromi ga ne plaše. (Lampe.)

Oj zemlja, črna zemlja, ti si bila moja last, zdaj ozka kletka me zaklepa, ko vjel sem nesrečno past. (Gregorčič.)

Pa ne samo izraz obličja in glas, tudi načini hoje, letanja in premikanja so merodajni za medsebojno spoznavanje.

Pri roparskih pticah je n. pr. navada, da si vsaka izbere čisto določeno mesto za počitek, medtem ko se druge ptice za tisti prostor sploh ne zanimajo.

O vseh teh stvareh vedo lovci, ki so vedno v stikih z naravo, mnogo zanimivega. Lovci spozna posamezne živali po njihovih čisto svojevrstnih navadah, kod hodijo, kje se pasejo in podobno.

Zdaj pa še par besed o varstvu ptic. Način obdelave in posestva zemlje je neredko vzrok, da se škodljivci naših gozdov in polj množijo z neznansko hitrostjo in je število koristnih ptic preneznatno, da bi moglo z uspehom pokončevati narasli mrčes. Napredno gozdno gospodarstvo in osuševanje močvirij običajno nista v korist razmnožitvi ptic. Zato je nujno, da našim pticam na ta ali oni način nadomestimo to, kar izgube zaradi sodobnega izboljšanja gozdnega in poljskega gospodarstva.

Kdor hoče pticam pomagati, pa mu seveda ne sme biti neznan, kako ptice žive in kako se množijo.

Ptice gnezdi na razne načine: nekatere znesejo jajčka v drevesnih duplih, druge si naredijo gnezda na visokih drevesih, ostala v nizkem grmovju, ali celo na tleh. Prvim pritrđimo na drevesa posebne preproste valilnice, ki so o njih naši strokovni listi že mnogo pisali. Valilnice so oddaljene druga od druge 30 do 40 korakov in jih pritrđimo na drevesa že v pozni jeseni. Na ta način ostane cela vrsta koristnih ptic, ki prezimujejo pri nas, tam kjer želimo in si spomladi za valenje izbere običajno prostor, ki smo ga mi določili.

Druge vrste ptic si spleta gnezda ali na drevesih (n. pr. žinkavci, drozgi), v grmovju (n. pr. penice, srakoperji), ali pa vale celo na tleh (n. pr. škrljanci, slavci).

Uničevanje živih meš ob poljih, iztrebljevanje grmovja v gozdu in ob njem in odstranjevanje raznih nasadov po vaseh, je nemala ovira mnogim pticam pri iskanju sposobnega prostora za gnezdo.

Varstvo koristnih ptic nujno zahteva, da s smotrno nasaditvijo dreves in grmovja na primernih krajih nadomestimo to, kar smo vzeli pticam s sodobnim preurejevanjem polja in gozdov, travnikov, vrtov in parkov.

In še to: Za marsikatero koristno ptico je zima, zlasti huda zima zmrak smrti. Zato je naša sveta dolžnost, da posvečamo pticam zlasti v zimskem času vso svojo skrb z ureditvijo primernih prezimovališč in pitališč, da naše ljubljence ne bodo v največjo našo škodo umirale od mraza in gladi.

Če pogledamo v svobodno naravo, ne občudujemo nobene druge božje stvari z večjo dobrohotnostjo in ljubeznijo kot ptice. Uho in oko se naslajata ob krasnem ptičjem petju, ob njihovi lepo pisani barvi in ob njih ljubkem, šegavem vedenju. Kako pusto in prazno bi bilo na svetu, če bi ne bilo ptic.

In kako brez moči bi bil človek nasproti milijonom sadnih in poljskih škodljivcev, če bi mu Bog ne naklonil teh najuspešnejših in najpridnejših zatiralcev raznega mrčesa.

Današnje prilike neredko silijo človeka, da se odtegne naravi in življenju z njo, čeprav je več kot gotovo, da najde pošteni prav veselje in najlepši užitek le v objemu božje narave, zlasti med pticami in cveticami. Tam je pesem, tolažba, mir ali kakor pravi naš pesnik: Zapoј mi ptičica glasno zapoј mi pesemco sladko, da bo mi v srce segala, občutkom se prilagala.

Ptice so naše resnične prijateljice, zato jim bodimo prijatelji: tudi mi, ne samo v besedah, ampak v dejanju. Občudujmo jih, spoštujmo jih in pomagajmo jim na vso moč, kadar so v stiski in nadlogi.

Sova

Kar je čuk priženil, tralala, sova je zapila, hopsasa. (Narodna.)

Škrljanček

Škrljanček poje, žurgoli, se belega dneva veseli. (Narodna.)

Franc Jaklič

SE BORE ZA MOŽA

Mati ga prva zagleda in sune hčerko šepetajoč: »Ali ga vidiš?«

Lenčika se ozre, zardi, pa se obesi na čeber, popravičajoč si zmružene lase, zgibajoč ruto po prsih, ogledujoč bele rokave...

In ko se približa, mu pomigne škendrovka: »Marko, stopi sem, ako se ti ne mudi!«

»Pa me bo videl tako! Kaj si bo misliti! Šepetne Lenčika, a vendar skrivaj pogleda na cesto, in v očeh ji je lesketalo hrepenenje.

Nekdaj so si bili škendrovi in Komanovi v rodu, pa so bli dandanes drug do drugega; ostali so si bili domači skozi rodove.

Zato stopi Marko z otrokom na tlak pred hišo in vpraša: »Kaj mi boste povedali, teta?«

»Boš ti kaj povedal... Kako pa sedaj?«

»Ej, da bi ne bilo tako!... Saj veste, teta!...«

Dobra je bila... Z njo so zakopali tudi moje veselje... Hudo mi je... Obriše si solzo, ki mu je zalesketala v očeh.

»E, kaj hočeš!... Pretrpel si dosti z njo... Dolgo je bolehalo...«

»Ne rečem!... Trpel sem in trpela je tudi ona, pa ljubila sva se in tako bi še rad trpel...«

»E, pozabiš jo, mlad si še in drugo dobiš...«

»Drugo... Da bi pozabil pokojno?... Jaz je nočem pozabiti!...«

»Sedaj še ne, ko te njen spomin spremlja kakor senca; toda senca izgine!...«

A Marko postavi predse hčerko in reče: »Ali jo vidite?... Ali ni ona?... Pa naj jo pozabim! Kako?... Kako... Ah, teta, kako sem jo ljubil!...«

»Res, kakor ona...«

»Kaj ne?... In vidite, kako bi mogel trpeti, da bi jo pretepala maceha?... Kako?... To mi povejte!... Veste, jaz ljubim otroke...«

»Prav imaš, saj si oče! Bo že kako!...«

Lenčika ga je ves čas pogledovala od strani in vlekla na uho njegove besede. Ko je slišala moža pripovedovati, kako je ljubil in kako se ljubila, želela je biti ljubljena, vznajala je neutešljivo hrepenenje, biti ljubljena od njega, ki je bil za ženo čista, nesebična ljubezen...

»Bo že kako, tudi jaz pravim... Vdal sem se volji božji... Naj pa gospodinja On, ki mi je vzel ženo!...«

»Le njemu se izroči!«

»Pa nas pridite ob priliki obiskat!«

»Pa tudi ti se nas ne ogiblji!...«

In šel je dalje po vasi, do fare, do župnika... a ni šel sam, ni šla z njim samo hčerka, pridružilo se je njima tudi arce škendrove Lenčike...

»Ali si ga slišala?« ogovori mati Lenčiko, ko odide Marko.

»Rad jo je imel...«

»Kdo bi si bil mislil!... Zeniti se bo pa moral... Pa vsaka ga ne bo dobila!... Ali si videla, kako ima rad otroke? Otrokom se bo morala pridobrikati, drugače ga nobena ne dobi. O, je pač res; otroče arce je ključ do srca očelovega...«

In kmalu je razumela globoki pomen besedi; hvaležno je pogledala mater in duša je zavričala: »Za njimi!... Za njimi!...«

Pot do fare pelja mimo korita za vasio.

Ko se Lenčika spomni tega, ji zalga po vsem životu.

»Za njimi! Za njimi!...«

»Mati, jaz grem prate reče Lenčika, ko naloži škaf mokrega perila.

»Ali ne pojdeš popoldne?«

»E, enkrat mi je oprati... A, sedaj se mi zdi, da ni pri koritu nobene druge; lahko bom hitreje oprala, ker me nihče ne bo mudil!«

»Pa pojdi!«

Lenčika smukne v hišo, se pogleda v zrcalo, si poravnava z glavnikom zmružene lase in premeni ruto za vratom. Preden pa gre, skoči v kamrico pod streho, odpre skrinjo in vzame nekaj v papir zavitega.

Odviije in veliko rdečobarvno medeno srce ji ostane v roki.

»O, ravno tako je šel se ji izvijje iz prsi.

»O, da sem bila vsaj to kupila na semnju! Jaz ga ne bom snela, dati ga prav za prav nimam komu, naj ga ima pa njegov otrok...«

Ej, Lenčika je bila dobro premislila, kako se pobere ključ do Markovega srca!

Medeno srce zavije nazaj, potisne v žep in gredeč še enkrat stopi pred zrcalo, ki je pa kar nič ni karalo. Mati ji pomaga zadeti škaf na glavo, in Lenčika gre.

Srečna je bila, zakaj vso pot ji je pravi neki glas: »O, saj druge poti ni nazaj, golovo pride mimo korita in ti ga boš videla!...«

A ko zavije po vasi, privpije za njo dekla Marta: »Čakaj, greva skupaj do vode!...«

»Kam pa tili?«

»Pa po korenje!«

Marti ni bilo obstanika na Rojnikovem dvorišču. Marko je nesel s seboj njeno arce, in ona je morala za njim... Pa kako?... Ali more?...

Posvetilo se ji je. Rojnikova njiva leži prav ob poti do fare in na njivi raste pesa in korenje... ob tej njivi se vrne on. In to je dobro!

»Za Markom!...«

Zasmeje se skrivaj in zasadi vile na kup, pa gre k vodnjaku, da si umije noge, ker so bile tako marogaste.

Tovarišice se ji šudijo in Rojnica se obregne: »He, gospodična, kaj pa Vi? — Ali Vam smrdi?«

Ženske se zasmejejo, a Marta odgovori nedolžno: »Grem po korenje na njivo...«

»Kaj?... O, seveda!... Lejte, lejte, kako si prebira delo! Ali jo vidite?... Le brž primi vile!«

»Jaz grem po korenje!...«

»Da bi tel!... Ali ga nimam za danes dovolj doma... Jutri pojdeš ponj!«

»Jutri bo dež!...«

Ženske se ji posmehujejo, a Marta se ni dala premotiti in je opirala roke in noge in poslušala on tajni glas, ki se mu ni mogla, ni hotela upirati.

»Za Markom!...«

»Vidite jo?... Tako je... Prav tako!... Pa jo še vtisni hvalite in zagovarjate... Sedaj pa vidite, kako poslušal!... O, človek bi se snedel od jeze... Kar preteknila bi jo, če bi se ne bala sodb... Tako pa... O, sam Bog nam daj skoraj Rožič, pa naj gre potem pulit korenje!... Čak!...«

Rojnica je rohnela, ženske so se ji smejale, Marta se je pa pod streho počesala, preoblekla ošpetelj in opasala bel, s šipkami obrobjen predpasnik... Gredoč je snela nov avitek in ga vrgla v procko, pa je šla po korenje na veliko jezo gospodinj... »Vidite jo, kako se je nafska!... Vidite zlikani ošpetelj in nedeljski predpasnik?... Hal To nekaj pomeni!...«

»Kaj pa to?« se šudijo ženske in gledajo za njo ugibajoč.

A Marta je šla za njim...

III.

Za eno procko se kmalu napuli korenja, naj je zemlja še tako suha. Zato se je Marta obotavljala. Ko je izpulila koren, se je zravnila in se ozirala željno k fari. In pri tem ni mislila na korenje, mislila je nase in nanj...

»Vdovec je, in jaz sem sama, stara komaj trideset let, pa se mi jih ne pozna toliko. Skoraj bi mislila, da sem stara dvajset let, ko bi ne bila že dolgo na svetu, pa on seveda tega ne ve... In on je le malo starejši od mene in krepak je še... Res ima otroke, pa kaj to!... Strahovala bi jih... O, bi jim že pokazala, da bi mi ne zrastle iz glavo!... Pa bi se složno živelo... Seveda bi morala delati, pa saj trpim tudi sedaj celo za druge, a potem bi pa — zase. In to bi bilo dobro... Ej, pa kako bi bilo prijetno, ko bi ne bila več sama... Kako mora biti deklina hudo, če ostane, ko si vedno misli: lej, nihče ni maral zate... Ne, jaz ga moram dobiti! In tega dobim, tega Marka! Vse mu povem, kako bom gospodinjila... kako bom strahovala njene otroke — le zakaj niso pomrli, — kako sem gospodarica; pa mi bo moral verjeti, ko mu povem, da sem si prislužila nekaj denarja, ker ga imam v hranilnici in nekaj še pri tej Rojnici, — o, saj ne bom pri njej do Rožiča, — pa ni vrag, da bi me Marko ne vzel... Kje pa dobi tako?... Lej, že gre!...«

Edmund de Amicis

Mali pisar

Obiskoval je četrti razred ljudske šole. Bil je ljubek deček dvanajstih let, črnih oči, najstarejši sin železniškega uradnika, ki je zaradi številne družine in zelo majhne plače živel v težkih gospodarskih razmerah. Oče ga je zelo ljubil; bil je z njim dober in prizanesljiv. Prizanašal mu je v vsem, razen v tem, kar je zadevalo šolo. V tem oziru je bil zelo strog in je zahteval od njega veliko, kajti želel je, da bi deček čim prej končal šolo in začel s svojim zaslužkom podpirati družino. In da bi to čim prej dosegel, se je moral mnogo truditi. Čeprav se je deček zelo pridno učil, ga je oče kljub temu vedno znova vzpodbujal k učenju. Oče je bil že precej star in od prevelikega dela silno izčrpan. Kljub temu pa si je poleg svojega dela v pisarni dobil še drugo, katero je delal doma, da bi tako lažje vzdrževal svojo družino. Prepisoval je razne stvari in pri tem delu predsedel precejšen del noči. Zadnji čas je sprejel od neke založbe, ki je izdajala razne liste in brošure, nalogo, da je na papirnate posove pisal naslove naročnikov in je za vsakih petsto naslovov prejel tri lire. Toda to delo ga je utrujalo in nemalokrat se je pri kosilu pritoževal nad tem. »Moje oči pešajo,« je rekel; »to ponočno delo me uničuje.« Nekega dne mu je rekel sin: »Oče, pusti, da delam jaz namesto tebe. Saj veš, da imam prav takšno pisavo kakor ti.« Toda oče mu je odvrnil: »Ne, sinko! Ti se moraš učiti. Tvoje učenje je mnogo bolj važno kot moji naslovi. Nočem ti odvzeti niti ene ure. Hvala ti za tvojo dobro voljo, toda tvoje ponudbe ne smem sprejeti in ne govori mi nikoli več o tem.«

Sin je dobro vedel, da se v takšnih slučajih ni dalo razpravljati in zato svoje ponudbe ni več ponovil. Toda storil je nekaj drugega. Vedel je, da je oče polnoči nehal pisati, da je zapustil delovno sobo in odšel spat. Včasih ga je slišal: ko je ura odbila polnoči, je v sobi zaropotal stol in nato je zaslišal trudne očetove korake. Neke noči je počakal; da je oče odšel v spalnico, nato se je tiho obelkel in odšel v očetovo delavnico. Prižgal je petrolejko in sedel k mizi, kjer je bil cel kup belih travkov in seznam naslovov. Začel je pisati in zvesto posnemal očetovo pisavo. Bil je zelo vesel, a nekoliko v strahu. Kup pred njim se je večal in od časa do časa je prenehala in si pomel roke. Nato je znova začel pridno pisati; smehljaj se je in obenem pozorno poslušal. Spisal jih je že stošestdeset: ena lira! Toda je prenehal, položil pero na prejšnje mesto, ugasnil luč in se po prstih vrnil v posteljo.

Opoldne je bil oče pri kosilu zelo dobre volje. Ničesar ni opazil. Pisal je mehanično in je trake preštel šele, preden jih je oddal. Vesel je sedel k mizi in potrpeljal sina po ramenu. »Julij,« je dejal; »tvoj oče je še dober delavec. Sinoči sem v dveh urah naredil eno tretjino več dela kot po navadi. Roka je še gibčna in tudi oči še vršijo svojo dolžnost.« Julij je molčal. Bil je vesel in je dejal sam pri sebi: »Ubogri oče! Poleg zaslužka mu dajem še to veselje, da si domišlja, da se je pomladil. Pogum torej!«

Uspeh ga je opogumil. Ko je naslednjo noč odbilo polnoči, je zopet vstal in odšel na delo. In tako je delal vsako noč. Njegov oče ni opazil ničesar. Samo nekoč je vzkliznil pri večerji: »Čudno, koliko petroleja porabimo zadnje čase! Julij je vztrpetal; toda oče ni rekel ničesar več in deček je nadaljeval s svojim nočnim delom.

Toda ker je vsako noč pretrgal spanje, ni imel dovolj počitka. Zjutraj je težko vstajal, zvečer pa, ko se je učil, je imel le s težavo še odprte oči. Nekega večera je — prvič v svojem življenju — zaspal na knjigi. »Pogum, pogum!« mu je dejal oče, »na delo, fant!« Zdrnil se je in se znova oprijel učenja. Toda drugi večer in vse naslednje večere se je zgodilo isto in še huje. Dremal je nad knjigami, vstajal pozneje kot navadno, učil se je brez volje. Oče ga je opazoval s zaskrbljenostjo in kmalu ga je začel tudi grajati. Prej ga nikoli ni grajal. »Julij,« mu je dejal nekega jutra; »nisi več tak, kot si bil nekoč. To mi ni všeč. Pazi! Vse svoje upanje sem stavil nate. In sedaj sem nezadovoljen s teboj. Razumeš?«

(Nadaljevanje prihodnjic)

LETALONOSILKE

Zračno orožje je v zadnjih letih napredovalo z naravnost neverjetno brzino. Med vsimi orožji ni je priborilo, če ne prvo mesto, pa gotovo eno izmed prvih.

Razvoj modernega vojskovanja gre v smer, kjer bodo letala igrala vedno večjo vlogo, in to ne samo v suhozemski vojni, marveč tudi na morju.

Na morju so se namreč letalske sile sploščale uporabljale le kot izvidniška ali kvečjemu kot obrambna sredstva velikih bojnih ladij proti torpednim čolnom in podmornicam. Ščassoma pa so privzemala vedno bolj važne naloge ter končno postala prvovrstno napadalno orožje.

Ni bilo torej več možno, zadovoljiti se z maloštevilnimi izvidniškimi aparati, ki so jih dvigali v morje z žerjavom ali metali v zrak s kaptulami ter jih nato takoreč prepustili njihovi lastni usodi, kajti pristajanje je bilo silno težko, ker ni bilo nobenih priprav za ta namen.

Ta glavni namen pomorskega zračnega brodom, sodelovati namreč z bojnimi ladjami pri pomorskih bitkah ter braniti oddaljene kolonialne posesti ali politično trgovske koristi na širnem oceanu, je privedel do izdelovanja posebnih ladij velikank, ki jih imenujemo ladje letalonosilke.

Potrebe po takih ladjah niso občutile one države, ki so postavljene na obrežje majhnih morij, kajti njim zadostujejo obrežna letalska oporišča. Toliko bolj pa so občutile to potrebo države, ki so postavljene na obale velikih oceanov, kakor so to Anglija, Japonska, Združene države. Potreba po letalonosilkah je toliko večja, čim širneje je morje, po katerem plove brodovje kake države. Na ta način se države izogonejo zelo oddaljenim in silno dragim kolonialnim letalskim oporiščem.

Letalonosilka že po svoji naravi ne more biti majhna. Navadno je zgrajena vedno med 15 in 30 tisoč registrskimi tonami. Kakor pove že njeno ime, je to neke vrste plavalno letališče, sposobno, da letala z njega vzletavajo in spet pristajajo kakor na pravem letališču.

Letalonosilka ima na svojem krovu suhozemska letala, medtem ko imajo druge ladje vodna letala. Število letal na krovu ladje je zelo različno in gre od petdeset do nad sto letal.

Danes je letalonosilka opremljena s tremi

vrstami letal: izvidniška letala (za daljše ali krajše plete, za odkrivanje napadalca, za uravnavanje izstrelkov, za povzročanje umetne megle), borbena letala (to so lovci, ki imajo nalogo, da zavrnejo sovražni letalski napad ter varujejo lastne napadalne sile) ter končno bombna letala, ki napadajo sovražne ladje z bombami ali pa z zračnimi torpedi.

Ena izmed prednosti, ki jo mora imeti letalonosilka, je njena velika brzina, ki mora biti večja od brzine velikih bojnih ladij in vsaj toliko kakor brzina lažjih vojnih ladij. Letalonosilka služi namreč za vzletišče in pristajanje letal, obenem pa se mora držati vedno blizu ostalih vojnih ladij, ki jih spremlja. Poleg tega mora nadoknaditi pomanjkanje težkega topništva z večjo hitrostjo.

Gradnja letalonosilke je zelo težka stvar, kajti treba je spraviti v sklad zahteve letala in zahteve ladje. Pristajališče mora imeti čim širši obseg, istočasno pa mora biti prosto vsake ovire, kakor ladijskih dimnikov, poveljniških mostov, topniških stolpov itd. Treba je torej najti neko srednjo pot in ta srednja pot daje ladji letalonosilki čisto drugačno lice, kakor jo ima navadno bojna ladja. Japonci so na primer začeli graditi na svojih letalonosilkah ne več navpične, marveč vodoravne dimnike. Zdi se, da se je stvar precej obnesla, kajti tudi Amerikanci so jih začeli posnemati.

Razen vzletišča imajo letalonosilke v nižjih predelih dva ali tri hangarje, potem delavnice, skladišča, prezračevalne naprave itd. Posebna dvigala prenašajo letala iz spodnjih predelov, kjer se običajno nahajajo, na vzletišče. Radi pomanjkanja prostora ter radi lažjega manevriranja imajo večji aparati upogljiva krila, ki pa se v nekaj minutah lahko zganejo ter je letalo pripravljeno za polet.

Letališče običajno visi proti obema skrajnostima, da se omogoči pristajanje letal. Kadar hočejo letala vzleteti, morajo imeti pritisk vetra pred sabo, to je, veter mora pihati v nasprotno smer, zato mora biti ladja obrnjena proti vetru. Aparat se pripravi za vzlet tako, da poženejo motor z vso silo, medtem ko je letalo pripeto pri repu na zaklop. V pripravnem trenutku se sproži zaklop in letalo dobi prosto pot za vzlet. Časovna razdalja med vzletom posameznih letal traja 15 do 20 sekund.

Tudi pri pristajanju je treba imeti nasprotni veter. Ko letalo pristaja, se ladja giblje v isto smer, da je tako zmanjšana njegova hitrost pri

pristajanju. Na vzletišču sta zaznamovani dve beli črti, ki označujeta smer vzleta in pristanka, medtem ko je s krogom ali črko T označena točka, kjer naj se letalo pri svojem pristanku ustavi.

Najtežje vprašanje je vprašanje zavora pri pristajanju. Razen kolesnih zavor si je letalska umetnost izmislila še druge čudovite iznajdbe.

Se pred nekaj leti so si bile letalonosilke zelo različne po svojem zunanem videzu. Bile so namreč ladje, ki so bile zgrajene za druge cilje ter nato prilagojene novim nalogam. Najbolj so bile za to prilagojene trgovske ladje, končno pa tudi velike bojne ladje.

Skušnje, ki so jih graditelji imeli s temi prilagojenimi ladjami, so končno privedle do tega, da so se začele graditi prave letalonosilke, ki jih že precej plove po raznih morjih.

Urata u pregovorih

Ako nimaš drugega dela, hodi vrata vrteti! Ako so ti naša vrata železna, niso tla steklena.

Bog zapre ena vrata, a odpre stolera. Čez gore botriti, pred vrati čeniti. Čim slabša so vrata, bolj cviliijo. Denar prebije železna vrata. Ima usta ko ljubljanska vrata. Kdor ima denar, temu se od daleč vrata odpirajo.

Kdor je dolgo pri hiši, vrata manj cviliijo. Kdor je predolgo pri hiši, ga vrata po petah tolčejo.

Kdor ne ljubi svojega brata, tega bičó tuja vrata.

Ko greš na tuje: psov ne draži, pa vrata za seboj zapiraj!

Krivica se za mizo smeje, pravica pa za vrati joče.

Mi o psu, a pes na vrata. Mi o volku, a volk na vrata.

Mita železna vrata prebije. Močnik do vrat, ješprenj do tñala.

Nečem si pred vrata trnja metati. Nepoznavnemu gostu je za vrati mesto (ali: klop).

Od peči do vrat je bil po svetu. Potrpežljivost odpre železna vrata.

Zenska dola pride na vrata noter, a gre na okno ven.

Smola barona Dorivala

»Prav« reče Dorival.

Gre k aparatu in zavrti. Dordeva se mu, da ga bo detektiv poprosil spet za predujem. To priliko bo porabil, da odpove možu svojega nezaupanja nalog.

Zavod »Prometej« se oglasi. Ko Dorival pove svoje ime, ga takoj zvežejo z ravnateljem.

»Tukaj ravnatelj Zobec!

»Tukaj Samostrell! Kaj je novega? Z menoj hočete govoriti?

»O, dragi gospod baron, čudili se boste! Ga že imamo!

»Koga?

»Emila Šepca smo vjeli!

»Kaj pravite?

»Emil Šepce je pod ključem!

»Bedarijale!

»Dovolite vendar —

»Vi ste Emila Šepca prijeli?

»Saj — jaz! Mi! Zavod Prometej!

»Gromska strelale zakriči Dorival ves zmešan.

»Kajne, gospod baron? Se čudite? Začasnno sem ga vtaknil v svojo zaporno celico. Kaj naj počnem z njim? Boste prej z njim govorili, ali naj ga prepeljemo takoj na Aleksandrov trg? No, gospod baron, nisem sijajno rešil naloge, ki ste mi jo dali?

Ta novica je Dorivala skoraz omamila. Kaj je mogoče, da je šel v mrežo neumnemu ravnatelju Zobcu, ki zna zahtevati samo predujme, Emil Šepce, ki za nos vodi policijske oblasti vseh omikanih držav? Ni zmogel, da bi pohvalil ravnatelja Zobca, česar je mož vsekakor pričakoval.

»Je jetnik zares Emil Šepce?« podvomi Dorival. »Se niste zmotili?«

»Kdaj smo se pa že zmotili! Tokrat smo prijeli pristnega, resničnega Šepca, zabrni po telefonu nazaj.

»Pridržite gal! Takoj pridem!

Dorival obesi slušalko na aparat.

Ves osupel se vrže v naslanjač.

Še to povrh!

Nesrečnega Šepca je vjel osel iz Prometeja in ga hoče izročiti policiji. To mora preprečiti, naj velja, kar hoče. Kaj vse lahko pride iz tega, si niti misliti ne more. Če Šepca obsodijo, ker domnevajo, da je on okral Adamka, postane žrtev pravne pomote, ki jo more in mora razjasniti samo en človek, on, Dorival Samostrell.

Mrzel pot ga obliže po čelu.

Smešno, da se na svetu zgodi zmerom drugače, kakor mislimo. Sam je pokazal ravnatelju Zobcu sled za Šepcem. No, vesel bo moral biti,

če bo mogel odkupiti moža, ki ga je detektiv prijel po njegovem naročilu!

Vtaknil je čekovno knjižico v žep in odšel v detektivski zavod »Prometej«.

Čuvaj je bil že prižgal luči po hodnikih in stopnicah v hiši, kjer se je nahaja zavod »Prometej«.

Dorival je stopal po kamnitih stopnicah, ki so vodile v poslovne prostore ravnatelja Zobca. Na prvem stopničnem presledku je obstal in ostrmel. Videl je nekaj posebnega.

Stopnice so dobivale podnevi luč skozi visoka okna, ki so gledala na dvorišče. Okna so bila sestavljena iz velikega srednjega okna, okrog katerega se je vil ozek pas majhnih, pisanih šip. Vsak del teg aokenskega venca je bilo zase majhno okence, ki je bilo vedno odprto in zračilo stopnišče. Dorival je takoj videl, kako se steguje možka roka skozi okence in išče kljuko na velikem oknu. Že je roka našla kljuko. Privzdignja jo, in okno je bilo odprto. Čedno oblečen gospod je stopil od zunaj na okno in se zavilhtel lahkotno in gibko na stopnični presledek. Zapri je okno, stepel s plašča prah in belež, si popravi svetel klobuk, si potisnil okroglo šipico na desno oko in po lovsko zamahnil po zraku, kakor človek, ki je posebnost dobre volje.

Ko je hotel iti po stopnicah dol, je zagledal Dorivala Samostrella pred seboj.

Za hip se je vtratil, pa tudi Dorival je nehote stopil korak nazaj. Gospod, ki je stal pred njim in bil oblečen po vseh pravilih kraljeve mode, je bila njegova živa podoba — Emil Šepce.

Emil Šepce je prišel prvi do sape.

Ribičar. Cesto, ki vodi proti kolodvoru v Ribnici, bodo izkavali. Cestnice so že kolirali. — Umrl je izvrsten mož 73 letni Bohov Janez, posestnik iz Brež. Naj v miru počiva! — Te dni sta popravičala 18 letni klenarski pomočnik Rudi Kranjc, doma od Sv. Ruperta, in njegov tovariš strojna klebava na gospodarskem poslopiju mešarja in posestnika Lovlina Antona v Ribnici. Pri delu je Rudiju spustela lesna, da je z vso silo padel več metrov globoko na cementna tla. Pri padcu si je Kranjc razbil čeljusti in dobil hude poškodbe po glavi, obenem pa se nevarno notranje poškodbe. Na kraj nesreče je kmalu prihitel zdravnik dr. Oražem in ga sam odpeljal v ljubljansko bolnišnico. Kolkor nam je znano, je Kranjevo stanje resno. Pri ljubljanskem fantu želimo, da bi kmalu okrevale. — Slava in ponos ne samo Ribničarom, pač pa tudi vseh Slovencev, je ribniški rojak Jakob Gašus-Petelin, največji skladatelj svojega časa (umrl v Pragi 18. julija 1901 kot cesarski kapelnik pri sv. Janu). Dostoj je znanih 517 glasbenih Gašusovih del.

Začet pri Horjatu. Ko je 53 letna posestnica žena Marijana Trček v hlevu molala, je krava z repom udarila in posestnici nevarno poškodovala oko.

Koželja. Te dni so odpeljali v ljubljansko bolnišnico 23 letnega rudarja Viktorja Lipovca. V rudniku ga je steno delalo in je dobil precejšnje poškodbe po vsem telesu. Upanja je, da bo ostal pri življenju.

Reka Rajpina. Stranski cevovod so začeli graditi pri Radostovih. V dolžino meri od glavnega cevovoda do vasi Kuljave 450 m. Cevovod gre skozi vasi Tilavci in Goleče do vasi Malo Lešče. Na Goleči bodo zgradili rezervoar za 100 kubičkov.

Novo mesto. Tudi letos je v načrtu gradnja sličenih jam za klanje krme. Dobile se bodo v omenjeni namen podpore iz javnih sredstev. Kolokovane protnje je predložil čimprej okrajnemu glavarstvu. — Močan potresni sunek smo čutili v noči od sobote 28. julija na nedeljo ob pol 4 zjutraj. — Podražitev poljskih pridelkov in ošvja je povzročila pomočništvo poljskih latvin. Obilnost so takoj ukrenila vse, da napravijo brezvestnim latvinam konec. — V noči od onega ponedeljka na torek je v okolici Novega mesta divjala huda nevihta, med katero je močno udarila streha. V septemski občini je streha udarila v kopalce posestnika Kastelica in v njem zanetila požar, ki je poleg drugega upepelil tudi dva voza pšenicega snopja. — Po najnovejši odredbi pri-

IZ RAZNIH KRAJEV

stojnih obilnosti se odslej znak za požar ne bo dajal več s sireno, marveč se bo znak za požarno nesrečo dajal zopet z zvonom v kapitel-skem zvoniku. Z velikim zvonom bodo naznanjali plin zvonov za požarne nesreče v mestu, z malim zvonom pa za one v okolici. Ta odločba velja za ves okoliš novomeške gasilske čete.

Viš pri Ljubljani. V vročih poletnih dneh obedujejo in večerjajo italijanski vojaki na prostem in velik del svoje hrane plemenito odstopijo ravnateljstvu družinam Viša. Hline in tam okrog. Vsak dan pride 20 do 30 otrok, ki so oboroženi z različnimi posodami in se zvrstijo ob ograji dvorišča, kjer skupno obedujejo in večerjajo vojaki. Malčki, dekci in deklice, se nikdar ne vrnejo domov s praznimi posodami. Kadar dobijo vojaki hrano in jo imajo porazdeljeno med seboj, se vedno spominjajo tudi lačnih židovčkov in jim napolnijo prazne posode, ki so večkrat zelo velike, s toplo juho in drugo hrano. Otroci potem seveda vsi srečni stidejo domov, kjer razveselijo večkrat celo kopo lačnih mlajših sestrice in bratčev.

Dobeniče. Prvi poljski pridelek je pospravljen. Je srednje bogat, pa so ljudje zelo zadovoljni. Tudi ostali pridelki, ki so še na polju, lepo kažejo. V leto 1940 so tukajšnji kmetovalci imeli v tem času žito pokošeno in ne požeto, to pa zaradi tega, ker je bilo žito popolnoma zbito od toče. Dasiiravno smo na robu Sahe Krajine, nas ne preganja suša, ker je dežja vedno več ko preveč. Bojimo se le povodnjaj, ki je tako rada pri nas.

Stepanja vas pri Ljubljani. Z dovoljenjem g. knezoškofa so se tu pri cerkvi Božjega groba naselili oo. kapucini. Postavili hočejo majhen samostan in delovati za dušni blagor ljudstva. Dobrodošli!

Bošnja vas. Te dni je umrl v kandijski bolnišnici Marko Geršič iz Bušnje vasi, po domače stari kovač. Vaskani in drugi okoličani se ga bodo s hvaležnostjo spominjali. Saj je vsa kovaška dela in popravila delal skoraj zastoj. Star je bil 85 let, a je do zadnjega časa zahajal v kovačnico in skoval marškal svojim sosedom. Pred enim letom mu je umrla žena, ki je bila eno in pol leta na bolniški postelji. Zadnje leto je živel zelo revno in mnogi prijatelji so mu

rekli, naj bi prodal kakšno njivo, da bo imel za hrano, a ni hotel. V Ameriki zapuša štiri sinove, ki so ga vedno podpirali z denarjem, dokler ni nastala sedanja vojaka. Njegovi sinovi so mnogo pripomogli, da smo kupili zvonove za cerkev sv. Murka. Pokojnemu bodi Bog obilen plačnik!

Dobranja pri Ljubljani. Ko sta šli te dni po cesti 7 letna zidarjeva hči Bogomirja Pavla in 4 letna Franja Cerin, obe iz naše vasi, so dekletki na cesti napadli ciganski psi tar ju precej ogrozili. Zda se zdravita v ljubljanski bolnišnici.

Cerkulca. Veliko smolo je imel Janez Martin, 32, 11 letni sin tukajšnjega posestnika. Padel je z drevesa in si zlomil obe roki.

Goriška vas pri Mokronogu. Gregor Jerne je oral na njivi z volmi; ti so se splašili in pod plug je prišla njegova 17 letna hčerka Marija. Potivljani voli so je vlekli kakih 40 m med žalom in lemežem. Na srečo pa je plug nenadoma odskočil in ubogo dekletce je bilo rešeno. Odnese je le mnogo ran na nogi.

Zalog pri Ljubljani. Začeti so s pripravljalnimi deli za nov železobetonski most, ki ga je prevzelo stavbno podjetje Josipa Missona iz Ljubljane za 760.000 lir. Najprej hočejo zgraditi 70 m dolg lesen most. Novi železobetonski most bo 2 m višji kakor sedanji lesen. Dolg bo 75 m in bo imel dva stebra opornika. Cesto bodo preložili. Za novi zasilni most bo treba okrog pet sto kubičnih metrov lesa. Če Ljubljana ne bo nagajala, bo delo kmalu dovršeno.

Verfe. Deklice iz Verfe so igrale te dni »Papelko« in pri tem nabrale nad 200 lir, ki so jih poslate Rdečemu križu v pomoč našim rojakom priseljencem. V zgled in posnemanje drugim!

St. Jernej na Dol. Dobili smo še enega g. kaplana, Vinkota Kastelica. — Castilleo lurske Matere božje vabimo v Lurd v nedeljo 10. avgusta. Sv. maša bo ob 11. Prav tako bo na ta dan sveta maša ob 11 na Gorjancih pri Sv. Miklavžu. — V sredo 30. julija ob eni ponoči nas je prebudit iz spanja farni zvon, ki je naznanil, da nekje blizu gori. Zločinska roka je podtaknila ogenj v kozolec posestnika Skedlja na Razdrtm. Kozolec je bil dvojni, pravkar nov in poln žita in živalske krme. Ni bil še prav nič zavarovan. Poleg novega sta zgorela še dva stara kozolca, skedenj, hlev in kukača. Škoda je torej velika, z zavarovalnino pa je le malenkostna krita. Ker ni bilo vode na razpolago, so bila zelo ograjena tudi druga poslopja v vasi. Farani so in bodo priskočili na pomoč tako, da bodo darovali les in ga zvozili skupaj.

Sname klobuk in vljudno pozdravi: »Dovolite, gospod Samostrel!»

In pokazuje po stopnicah:

Umaknil se je Emilu Šepcu s poti.

Slišal je še, kako je rekel potihoma »Zahvalim«, in gospod Emil Šepce je minil kakor prikazen.

Ali je bilo mogoče? Saj je dobil že dovolj primerov naravnost neprijetne podobnosti, ki je bila med njim in Šepcem, pa vendar, ko sta si gledala iz oči v oči, ga je in podobnost kar presunila. Kajpak je zdaj razumel vse zamešnjave, katerih žrtev je bil postal. Prečudno čustvo ga je obilo, je res nekaj posebnega, če veš, da kolovrati po svetu človek, ki ti je tako podoben, da misliš, da se v ogledalu vidiš, če stojiš pred teboj!

Pa kar je, je.

Poglavitno je, da — Dorival se je zakrohotal.

Hahaj! Emilia Šepca ne ojaameš tako lahko. In če ga ojaameš, ga še nimaš v roki.

Gre meni nič tebi nič skoz okno ven, pleza po steni, ko muha, gre skoz drugo okno na hodnik in ni ga — veči! Gromaka strela, imenito je bilj. No, zdaj ne bo treba zopetnega ravnanja Zobeč oblagati razlogov, naj Emilia Šepca izpusti. Tudi ček si bo prihranil.

V predsobi »Prometejca« je potrkal. Vrata so odprla in prišlečki sluga »prasku, kaj želi. Komaj je sluga Dorival povedal na pol, da želi govoriti z ravnateljem Zobečem, ko zamahnil hrip in hrum, ki se blizu ni blizu; možki karaki hlebeča udarjajo, glasovi se dirje mešajo, krepke kletvice odmevajo in naposled krič kakot v zboru:

Stu jela!

Dorival je čutil, kako so ga prijele krepke pesti. Dosti razjarjenih ljudi ga je obkolilo. Pest je udarila po klobuku in ga potisnila prav na ušes. ORF so mu zatisnili in nič več ni videl —

»Tepešče je zakričal. »Pustite me!»

»Kamp!« zataji nekdo.

»Cigan!«

»Bogane!»

Zgrabil ga je zavorov sluga, bivši rokoborec. Prijel ga je krepko in stisnil, da je bil vsak upor zastoj. Peljal je Dorivala za roko po dolgem hodniku, sunil vrata, ga porinil v sobo in kričal:

»Ti hom jaz delaš tružbo! Kar lepo mirno boš tukaj ostal!»

Rekel je drugim slugam, naj le gredo po svojih poslih; on jamči, da jo jetnik ne bo spet popihlal. Zaklenil je vrata od znotraj.

Zdaj šele je Dorival začutil, da ima roke prosto, in posrečilo se mu je, da je spravil klobuk z glave. Videl je, da je v majhnem, od svetilke razsvetljenem prostoru, kjer sta stala miza in stol. Takšna je bila torej zaporna celica gospoda ravnatelja Zobeč.

»Kako si prišel skoz okno in potem na hodnik?« vpraša rokoborec.

Dorival potegne iz žepa policijsko izkaznico in jo da stražniku, ne da bi mu odgovoril na vprašanje: »Nato, bik bikasti, berite in peljite me k ravnatelju Zobeču!»

Dorivalove rezke besede so se rokoborca vidno prijele. Bere izkaznico in blebela v zadregi:

»Po tem takem pač niste pravi?»

»Če znate brati, vam izkaznica pove, kdo sem. Stopaj! Peljite me k ravnatelju!»

»Vi — vi — vi ste drugi?»

»Drugi, saj, drugi!»

Možakar nič več ne ugovarja. Odpre vrata in reče vljudno:

»Prosim! Malo naravnost, potem na desno okrog vogala!»

Pustil je Dorivala mimo sebe na hodnik.

»Ne greste z menoj?»

»Zahvalim, gospod baron,« se mu brani.

»Imam še posla v drugih oddelkih.»

Kar mrknil je. Ni se mu posebno vredno zdela, da bi se v tem trenutku sestal z ravnateljem Zobečem.

Nekaj trenutkov pozneje je stal Dorival pred ravnateljem »Prometejca«. Ravnatelj ga je pozdravil z odprtimi rokami, in ponos mu je žarel na licih.

»Čestitam, čestitam, gospod baron! Ga že imamo! Vendar boste le rešeni nadležnega dvojnika. Kaj niste veseli tega? Kaj se pa pačite?»

»Povem vam,« zdijva Dorival, »vas in vaš zavod »Prometej« bi mi lahko ukrali. Prišel sem nič hudega sluteti v predsoho. Kaj se zgodi? Drhal norcev plane po meni! Me tepejo, sujejo in bijejo. Poglejte ta razdejani klobuk. Skoraj čisto nov je bil, ko sem ga pokrili, da pohitim z najlepšimi upi semkaj. Zdaj je cunj. In moji upi so šli po vodi — k vragu. Če ste resnično pravega Emilia Šepca imeli v rokah, tedaj je vam že zdavnaj popihal iz kletke. In vojska norcev, ki so v vaši službi, me je zamenjala in mi namerila bunk, ki so bile drugemu namenjene. Zahvalim! Ze drugič je, da so me vaši nastavljenici zasledovali in pretekli. Sit sem tega. Prekličem naročilo.

(Nadaljevanje prihodnjik.)

Zenski svet..

Knjiga in ti dekle

»Povej mi, s kom občuješ, in jaz ti povem, kaj si.« Kolikokrat smo že sami spoznali resničnost tega pregovora! Kako nas družba do brega, idealnega človeka dviga in napravi bolj dobre in kako se nasprotno, ob intimnejšem občevanju s pokvarjenim človekom čutimo nekako omadeževane. Kako blagodejen vpliv more imeti dober prijatelj posebno na mladega človeka, to moremo večkrat opaziti v življenju. Žal pa je mogoče še bolj pogostokrat spoznati, kako pogubne posledice rodi občevanje s slabim prijateljem.

Dobra dekleta navadno pazijo na to, da ne zaidejo v slabo družbo. Ali so se s tem že obvarovale vsakega pogubnega vpliva? Nemalokrat jim ponuja svoje prijateljstvo nekdo, ki prihaja k njim v mični obleki. Njegove besede so tako sladke, tako privlačne; tako lepo zna pripovedovati, da oh njem pozabimo na vse težave, na ves svet okoli sebe.

In kdo je neki to?

Knjiga, dobra, zvesta prijateljica ali pa — zvodnica.

Ne samo v mestu, tudi v našem podežlju se zelo mnogo čita, posebno v nedeljah in ob dolgih zimskih večerih. Skoraj je ni slovenske hiše, kjer bi ne bilo na polici ali v omari, vsaj nekaj knjig. Koliko prelepih ur preživi ob njih nepokvarjena dekleta! Kako se ob njih utrjuje njena vera, njena narodna zavest, njena ljubezen do domače grude in do družine! Kako se navdušuje za vse, kar je lepega in idealnega!

Toda kako lahko se zgodi, da se med te njene prijateljice vtihotapi sovražnik. Volk v ovčji obleki. Mnogokrat je slaba knjiga že na zunaj bolj lepa od drugih. Njena vsebina je bolj živahna, bolj mikavna; kolikokrat se zdi čisto nedolžna. Marsikatero dekle odgovarja na opazko izkušenega človeka: saj v tej knjigi nisem našla ničesar slabega. Res, da vsaka knjiga ni vsakemu človeku enako škodljiva; toda nemalokrat je strup tako skrit, da ga niti ne opaziš in da zaslužiš posledice šele pozneje. Saj so volčje jagode tudi na zunaj tako lepe in zapeljive!

Med štirimi očmi

I. K. Ali naj dam svoje hčerko v mesto v šolo in kakšna izobrazba bi bila zanjo najbolj primerna? Če je vaša hčerka zelo nadarjena in ima resnično veselje do učenja ter ste v tako dobrem gmotnem položaju, da jo boste mogli zdrževati v šoli več let, tedaj je prav, da jo vpisete v gimnazijo, da bo pozneje mogla iti na učiteljsko, na trgovsko akademijo ali celo na univerzo. Če manjka eden izmed treh omenjenih pogojev, tedaj je mnogo bolje, da se dekleta izučijo v kakšni obrti. Saj na primer doma živijo, modistka ali kakšna druga obrtnica lažje živi, kakor pa marsikatera uradnica. Tudi so ti poklici za dekleta bolj primerni, kakor pisarna. Brez dvoma pa je najmanj primerno, da dekleta naredi tri ali štiri razrede srednje šole ter kakšen trgovski tečaj. Koliko je deklet s takšno izobrazbo, ki morajo tudi po več let čakati na službo in če se jim posreči, da jo dobe, so neredkokrat tako slabo plačane, da ne morejo izhajati. Ali je potem kaj čudnega, če zaidejo na slaba pota? Neprijetno bolj je, da ostane dekleta doma, kot pa, da si pripravijo takšno bodočnost. Zelo priporočljivo pa je, da vsako dekle, naj že študira ali ne, gre za nekaj mesecev v gospodinjsko šolo. Ta izobrazba je vsakemu dekletu nujno potrebna, če si ustvari samostojen poklic, še mnogo bolj pa, če doseže svoj naravni poklic, ki je zakon in materinstvo.

A. M. Fant mi resno obljublja, da me poroči, toda čakati ga moram najmanj šest let. Hoče, da se že sedaj zaročiva.

Takšne dolgoročne zaroke je redkokdaj dovedejo do poroke. Navadno se fant, posebno če pogosto in intimno občuje s svojo zaročenko, te prej ali slej naveliča in ko pride čas, da bi svojo obljubo mogel izpolniti, si izbere drugo. Dekle pa medtem

zamudi marsikatero priliko, da bi se dobro poročila. In ko ji zaročenec končno vrne prostost, je njen položaj vse prej kakor rožnat. — Tudi z navedenega stališča je zaročnik, ki traja več let, vse prej, kakor priporočljiva.

O. V. Starši me silijo v zakon, ki ni po mojem srcu, da s tem preprečim propast domačije. Ali zahteva hvaležnost in ljubezen staršev, da se žrtvujem?

V nobenem slučaju ne! V zakonu, ki ni po Vašem srcu in ki je poleg tega sklenjen iz materialnih ozirov gotovo ne boste našli sreče. Vsak človek pa ima pravico do lastne sreče in nje, niti starši mu je ne smejo kratiti. Otrokova hvaležnost in ljubezen do staršev nikoli ne sme iti tako daleč.

Vzorna gospodinja

Marsikatera žena si domišlja, da je zelo pridna in vestna gospodinja, če se od zore do mraka muči z delom, brez najmanjšega počitka, če tudi drugim ne pusti, da bi si odahnil, če spravlja vso hišo pokonci z neprestanim pospravljanjem in snaženjem, če neprestano teka okoli

Dve praktični bluzi za jesen.

in tudi druge priganja k delu. Toda v veliki zmoti je.

Prava gospodinja zna svoje delo in tudi delo drugih tako urediti, da se more vse mirno in tiho opraviti. Koliko nepotrebnega tekanja in razburjanja si lahko prihrani z modro ureditvijo dela!

Kako prijetno je v hiši, kjer gospodinja najde, kljub zaposlenosti, vedno prijazen odgovor, ljubeznivo besedo za otroke, za moža ali za kogarkoli, ki se ji približa. Tista gospodinja, ki ob vsaki priliki odgovarja, da nima časa, gotovo ne ravna prav. Saj mora mati biti vsem na razpolago. H komu naj se zatečejo otroci, če ne k materi? In mož, ali nima tudi on pravice do njene pomoči?

Včasih je potrebno, da opusti kakšno stvarno delo, da izpolni drugo, važnejšo nalogo. Ko pride mož domov utrujen in lačen, ali je prav, da žena nadaljuje s pospravljanjem in da komaj utegne postaviti pred moža večerjo? Ali ni bolj prav, da mu posveti več pozornosti in pusti pospravljanje za pozneje? In koliko je podobnih primerov!

Prava gospodinja se ne spozna po tem, kolikokrat osnaži vso hišo od vrha do tal, kolikokrat prečisti in pospravi vse omare, pač pa po tem, kako zna zadovoljiti svoje domače — in kar je v današnjih časih zelo važno — kako zna urediti stroške za vzdrževanje gospodinjstva tako, da ne ostane zadnje dni v mesecu brez vsega.

Odgovori na vprašanja. Če hočete imeti odgovor v naši posvetovalnici, pošljite vprašanje na naslov: Uredništvo Domoljuba (Zenski svet), Kopitarjeva 6, Ljubljana.

Materina žrtev

NOVELA

Večkrat, ko je mati ugovarjala očetovim trditvam, si je ona mislila: mamica ga ne razume, a jaz ga razumem popolnoma. — A sedaj, ko je mislila, da ga je potolažila s svojo izjavo, da soglašajo z njo, ji je odgovoril:

»Glej, da ohraniš vero svoje matere!«

Znova se je hotela poglobiti v učenje, ko so se nenadoma tiho odprla vrata in je vstopila mati, v dolgi beli nočni stražici, bosa in s črnimi kitami, spuščeni po hrbtu. Izgledala je kakor mlada deklica. Danica ji je stekla naproti.

»Mamica!«

»Prinesla sem ti šal, da te ne bo zeblo, ko odideš v svojo sobo.«

»Tebe zebe, mamica, ko hodiš okrog bosa!«

»Če bi se obula, bi utegnila zbuditi očeta. Saj veš, da je hud, če zve, da o polnoči še nisi v postelji. Pojdi takoj spat, otrok!«

»Oh mamica, ko pa imam še toliko učenja!«

A to ni bilo res. Prebiral je le neko znanstveno knjigo. Ko se je slednjič vendar le odločil, da gre v svojo sobo, so se ji znova vrnila prejšnje misli. Zdela se ji je, da jo duh po vijolicah, ki je puhtel iz materinega šala, vprašuje:

»Ali boš mogla jutri mamici vse priznati?«
Jutri...

Naslednjega dne mati ni več vstala. Imela je mrzlico in čutila hude bolečine v prsih. Hčerki sta odšli v šolo. Hiša je ostala v rokah služkinje. Čez dva dni je oče rekel Danici:

»Mati je težko bolna. Čeprav zdravnik, ki jo zdravi, da je mnogo upanja, vem, da je to le slepilo. Pljučnica je. Treba je biti pripravljen na najhujše. Ostaní doma. Prav za prav bi ne bilo niti treba, da te jaz na to opozorim.«

Danica je zardela in od tistega trenutka ni več zapustila bolnice. Toda knjig le ni mogla pustiti. Nosila jih je s seboj in čitala, medtem ko je mati spala. Toda tudi drugače je znala izrabiti vsak trenutek, da je gradila svoje gradove v zrak. Ni opazila, da jo je mati opazovala z zaskrbljenostjo, ki se je zdela, da postaja vedno večja, čim hujše je postajalo trpljenje. »Brez mene je ta otrok riba brez vode,« si je mislila mati. »Kaj bo počela sama v življenju?«

Dva zdravniška posveta v enem dnevu in nenađen prihod obeh bratov in sestre njene matere so deklico zbudili iz njenih sanj.

Zvečer je zdravnik dejal v zadregi:

»Vem, da je gospa zelo pobožna. Po vesti vam moram svetovati, da če ji hočete reči glede zakramentov...«

Bolnica je sprejela obvestilo s srečnim nasmehom. Prišel je duhovnik s sveto popotnico. Teta je poleg okna pokrila malo mizico z najlepšim prtom za čaj, katerega je mati sama vezla in postavila nanjo dva srebrna svečnika. Kmalu nato se je oglasil hišni zvonček in čez nekaj trenutkov je vstopil v sobo duhovnik z Najsvetejšim. Danica je z očmi iskala očeta. Ni ga bilo. Pokleknila je v kot, pokrila obraz z rokami in se naslonila na majhen naslonjač. Ostala je tako nepremična, da bi ničesar ne videla. Toda čutila je prisotnost Nedvidnega. Napolnil je malo sobico in deklica je bila proti svoji volji vsa prevzeta. V hipu je spoznala neskončnost; ne retorične neskončnosti, o kateri je čitala v knjigah in s katero je krasila svoje šolske naloge, pač pa resnično neskončnost.

»Telo Gospoda našega Jezusa Kristusa naj varuje tvojo dušo za večno življenje.«

Danica je v duhu padla h Kristusovim nogam v bolestin zavesti svoje sebičnosti in svojih zablod. Prosila je s stotnikovo vero: »Gospod, nisem vredna, da bi me uslišal, toda reci eno samo besedo in mamica bo ozdravela!« Toda Učenik je ni poslušal. Vso pozornost je posvečal umirajoči, ki je živela v Njegovi ljubezni. Med njo in velikim Tolažnikom je že bila skrivnost večnosti. Ali ni Danica nekaj dni prej to skrivnost zavrgla, ko je izjavila: »Bog tukaj ne pride v poštev?«

Medtem so ljudje, ki so spremljali Najsvetejšega, glasno odhajali. Ministrant, ki je pozabil posodo z blagoslovljeno vodo, je pritekel nazaj v sobo in pri odhodu zaloputnil vrata. Bolnica se za vse to ni zmenila. Njena duša se je pogovarjala z Vsemogočnim. Pozneje je dejala:

NAŠI VELIKI MOŽJE

Primož Trubar

Primož Trubarja smatramo dokaj upravičeno za začetnika slovenskega slovstva. Res je sicer, da je književnost v slovenskem narodnem jeziku obstajala že pred njegovim nastopom. Toda to so bili le posamezni drobci. Najstarejši izmed teh pisanih virov o slovenskem slovstvu segajo nazaj v 10. stoletje po Kristusu. So to takozvani brižinski spomeniki, ki so najbrž delo brižinskega škola Abrahama in vsebujejo obsežne očitne izpovedi ter pridige o grehu in pokori. Ta in druge priče dokazujejo, da je bil živ narodov jezik že od prvih začetkov v rabi pri delovanju duhovščine. Brižinski spomeniki imajo še poseben pomen zaradi tega, ker so obenem tudi najstarejši ohranjeni slovenski spomeniki sploh in nima noben danes govorjeni slovenski jezik tako starih zapiskov. Tudi iz poznejših stoletij so nam znani mnogi drobci, ki dokazujejo, da se je tudi takrat rabil slovenski jezik v javnem življenju.

Vendar pa je le treba reči, da se je kakor tudi pri drugih narodih začela slovenska književnost v večji meri uveljavljati šele takrat, ko so iznašli tisk. Začetki spadajo torej v 16. stoletje. Mož, ki je v tem pravcu začel s delom, je bil protestantski duhovnik Primož Trubar.

Primož Trubar se je rodil leta 1506 v Rašici na Dolenjskem. Njegov oče Miha Trubar, po poklicu tesar, je bil dober krščanski mož. Poslal je sina Primoža na Reko, pozneje v Solnograd, da bi se izučil za duhovnika. Iz Solnograda je prišel mladi Trubar v Trst k škofu Bononu, kjer je bil sprejet v število cerkvenih pevcev. Tu se je pod škofovim vodstvom pripravil na duhovniški poklic. Bivanje v Trstu je postalo usodno zanj zaradi tega, ker je imel pri škofu Bononu priliko, da se je navezal lutrovskih nauk. Škof Peter Bonono je bil namreč tudi sam pristaša naukov nemškega meniha Martina Lutra. Še preden je postal Trubar duhovnik, mu je škof podelil župnjo Sv. Helene v Luki. Trubar je to župnjo opravljal po vikariju, sam pa je šel na Dunaj, da dobi tam nadaljno izobrazbo. Dobil si je precej poznanja v nemškem in italijanskem jeziku, hebrejščine in grščine pa ni obvladal, in tudi latinščina mu je delala precej težav. Manjkalo mu je zlasti globlje bogoslovne izobrazbe, in to je bilo zanj zelo usodno.

Ko se je vrnil z Dunaja, ga je škof Bonono poveljal v duhovnika ter ga poslal na faro v Laškem kot svojega vikarja. L. 1535. pa je prišel Trubar za pridigarja v ljubljansko stolnico.

V Ljubljani je Trubar našel že precej močan krog Lutrovih privrženecv, ki so na skrivnem razširjali protestanske spise. Tudi med ljubljanskimi kanoniki je bilo že več pristahev protestanske novotarje. Trubar je raz stolne pričične najprej zlasti grmel zoper neotlenjenost duhovnikov in zoper obhajilo pod eno podobo. Mnogim ljudem je to tembolj upajalo, ker so se tozadevni predpisi itak precej krčili. Ljubljanski škof Ravbar je Trubarju pridige sicer takoj prepovedal, toda ljubljanski magistrat mu je odprl prostor v cerkvi sv. Elizabete v meščanskem hospitalu, kjer je bil zbirališče protestantov. Ko pa je škof Ravbarju sledil škof Kacijanar, ki se je sam nagibal h krivi veri, so tudi za Trubarja nastopili boljše časi. Dobil je kanoniško mesto. Tako je postala cerkevna gospodstva v Ljubljani skoraj vsa protestantska. Trubar je začel v svojih govorih srdito napadati razne katoliške nauke. Povod so mu zlasti dala romanja na Sv. Goro pri Gorici, kjer se je takrat začela zidati cerkev. On in njegovi pristaši so s svojim naukom javno stopili na dan. Odkrito so učili, da sv. maša nič ne velja, da Marije ni treba častiti, norčevali so se iz raznih pobožnosti, norčevali iz škola, imenovali so katoliško bogoslužje malikovanje. Kar še niso upali javno učiti, so oznanjali na skrivnih sestankih. Vedno bolj se je Trubarjev krog organiziral kot samostojna stranka, za katero je bilo pričakovati, da se bo vsak čas odrgala od katoliške Cerkve, čeprav je Trubar zatirjal, da hoče ostati v pravi katoliški Cerkvi.

Medtem pa je umrl škof Kacijanar, in njegovo nasledstvo je prevzel mož odlično katoliških načel, Urban Thadde ali z latinskimi imenoma Urban Tekstor. Ta je uvidel vso resnost položaja ter takoj začel velikopotezno delo proti protestantom. Odslovil je Trubarja ter odločno nastopil proti omanjevalcem novega nauka. Kmalu nato je prišel ukaz kralja Ferdinanda, da naj zapro Trubarja in druge njegove vidnejše pristaše. Trubar se je rešil zapora s tem, da je zbežal v Nemčijo. V njegovi odsotnosti so ga izobčili iz katoliške Cerkve.

Na Nemškem se je zdaj začelo Trubarjevo književniško delo. Pomniti je, da se Trubar, dokler je bil v Sloveniji, ni slovstveno udeleževal. V slovenskem slovstvu je videl le sredstvo, kako bi njegova beseda segla tudi iz daljave med rojake. Le pod tem vidikom je treba presojati njegove osebnosti pri ustvarjanju slovenskega slovstva. V Nemčiji je dobil službo protestantskega župnika v raznih protestantskih župnijah, obenem pa je imel dovolj časa, da je izdal najbrž l. 1551 prvi dve tiskani slovenski knjigi, in sicer »Abecednik« in »Kalekizem«. Katekizem naj bi bil nekaj pripomoček duhovnikom, starem in sploh tistim, ki že znajo brati, da bi z njegovo pomočjo tudi druge poučevali v veri, abecednik pa je bil namenjen mladini, da se nauči brati in pisati. Pri njegovem delu sta mu zelo pomagala bivši koprski škof Peter Pavel Vergerij, ki je tudi odpadel h protestantizmu, ter bivši štajerski deželni glavar Ivan Ungnad, ki je v svoji hiši v Nemčiji uredil tiskarno. Zdaj je začel Trubar plovito delovati. Izdal je veliko nabožnih knjig najrazličnejših vrst, prevajal je razne dele svetega pisma, izdal prvi slovenski koledar, zlagal tudi in izdal cerkvene pesmi.

Na zahtevo kranjskega plemstva pa se je l. 1561 Trubar vrnil v Ljubljano. Čeprav je avstrijski vladar nasprotoval oznanjevanju Lutrovega nauka in čeprav je bil tudi ljubljanski škof Trubarju zelo nasproten, si je vendar upal priti iz zopet v Ljubljano, ker se je opiral na moško plemstvo, ki je bilo duša vsega protestantskega gibanja na Slovenskem. Zato ni čudnega, če je luteranstvo na Slovenskem tako naglo napredovalo. Kar je bilo še trdno katoliškega, je bilo kmeeško ljudstvo. Tudi meščanstvo je v velikem lu prešlo na luteransko stran. Vendar pa protestantizem na Slovenskem še ni bil cerkveno organiziran. Prav zato je plemstvo poklicalo Trubarja, da namreč organizira redno cerkveno življenje protestantske cerkve, da osnuje samostojno protestantsko cerkev. Pripomniti je, da je Trubar silno nerad šel iz Nemčije domov v Slovenijo. Šele na tretji poziv se je s težkim srcem odločil, da se vrne v Ljubljano kljub izrecni vladarjevi prepovedi. Njegova pot od Podhoma pri Kranjski gori pa do Ljubljane je bilo eno samo zmagovalstvo. Cesar je poslal dve odredbi, eno ljubljanskemu škofu, eno pa kranjskemu deželnemu glavarju, kjer prepoveduje Trubarju vrnitev v Ljubljano. Toda glavar je bil naklonjen protestantom, škof pa je bil slabši in ni ničesar storil. Tako je Trubar kljub cesarjevi prepovedi vkorakal v Ljubljano. Obnašal se je zelo samozavestno, toliko bolj, ker je bil tedanjši škof Seebach velik slabotnej.

Protestantom je zdaj greben silno zrastel. Postali so drzni in si zmeraj več upali. Končno pa se je vendarle zdrnila tudi katoliška stran. Škof je zahteval od cesarja, da Trubarja izkrene. Iz vsega se je razvila pravda, kjer je Trubar kljub cesarjevi prepovedi ostal še dalje v Ljubljani, pač pa bi kmalu škof izgubil svoje mesto, ker so ga tudi protestanti založili cesarju. To kaže, da so bili protestantovski krogi takoj močni, da so upali na popolno zmago. Katoliki niso bili skoraj povsod izrinjeni. V Ljubljani sta se naredila dva tabora, katoliški in protestantski. Šlo je tako daleč, da so nastali celo pretepi.

(Nadaljevanje na zadnji strani)

Pot skozi stoletja

Iz teh trdnjav izvajajo si učenjaki naslednje važne zaključke: Ker Kristus ni imel namena ustanovljati Cerkve in njenih ustanov, je katoliška Cerkva nekršćanska, v nasprotju s Kristusovo vero, papešvo je samozvanska ustanova, papež je tisti nekaj antikrist.

Zelo tožni takih nazorov je že prvi hip razvidna. Ti učenjaki so kar tako šli mimo onih besed, ki jih je Kristus izrekel Petru: »Ti si Peter (Skala), in na to skalo bom zgradil svojo Cerkvo, itd.« Kristus je torej izrecno in na slovesen način ustanovil Cerkvo ter poveljal, da jo vodi Petru in sveda njegovim naslednikom. Vse Kristusovo delovanje, iz kor nam ga opisujejo evangelisti, je usmerjeno na bodočo Cerkvo. Njegove besede, njegova dela, zlasti pa njegove prilike nam to zelo jasno dokazujejo. To dokazuje tudi delovanje prvih kristjanov po pobudi Sv. Duha. Cerkve takoj nastopa kot organizirana, zaključena družba, kjer imajo glavno besedo apostoli, med apostoli pa Peter. Izvem vsega dvoma je torej, da je Kristus res imel ta namen, ustanoviti Cerkvo, jo dejansko takoj ustanoviti ter poveljal, da jo vodi Petru in njegovim naslednikom.

Tako stroji na začetku papeške dinastije prav za prav Kristus, in tudi to je razlog, da imenujemo to dinastijo tudi z besedo sveta dinastija.

Prvi vladar Cerkve

Spočetka je bil Jeruzalem središče Cerkve. Tam se je okrog apostolov zbiralo prvo jedro kristjanov in tam se je organiziralo tudi prvo krščansko življenje. Tudi takrat, ko je Cerkve pridobila novih članov izven Jeruzalema, je Jeruzalem še dalje ostal središče krščanske organizacije.

Vodstvo prve Cerkve je imel zbor apostolov, kateremu je načeloval Peter. Ko pa je bilo treba krščanstvo zanesti tudi izven Jeruzalema, so se apostoli razkopili, da so tako lažje oznanjali evangelij. Od tedaj je bilo središče Cerkve Petrova prestolnica.

Ko je Peter zapustil Jeruzalem, se je najprej naselil v Antiohiji, ki je bila takrat največje mesto rimskega Vzhoda. Ko pa se je evangelij začel oznanjati po vsem tedaj znanem svetu, je Peter prenesel svoj sedež v središče rimske države v Rim.

Ta dogodek je velike važnosti, kajti od njega je odvisno nasledstvo rimskih škofov v Petrovem prvenstvu.

Popolnoma jasno je, da Kristus ni izročil Petru oblasti le na ta način, da bi po njegovi smrti ta oblast sploh ugasnila. Oblast, ki jo je Kristus izročil Petru, je bila ustanova, ki naj bo po Kristusovi zamisli sestavni del cerkvene organizacije. Peter je bil le prvi člen v dolgi verigi cerkvene dinastije, prvi vladar papeške vladavine. Toda kako naj se ohranja ta vladavina, kako naj se oblast nadaljuje? Ni nikakih poročil, da bi se to prav na razviden način določilo. Dejstvo pa je, da se je ta najvišja oblast nadaljevala z nasledstvom v rimski škofiji. Bog ki modro vodi usodo Cerkve, je tako določil Rim je bil na ta način izvoljen za prestolnico večjega sveta, kakor pa ga je obsegalo rimsko cesarstvo samo, kajti meje Cerkve so obenem meje zemlje.

Ustno izročilo, ki nam ga sporoča sv. Hieronim, pravi, da je Peter 25 let vladal Cerkvi v Rima. Tako bi potem Peter šel v Rim za časa cesarja Klavdija okrog leta 42. po Kristusu in bil tam do leta 67, ko ga je dal rimski cesar Neron usmrtiti. Vendar natančni čas Petrovega prihoda v Rim ni zanesljivo določen. Verjetno pa je, da je bil Peter v cesarskem mestu pred letom 64., ko je izbruhnilo preganjanje kristjanov. V to dobo spada tudi legenda »Quo vadis?« Peter je bežal iz mesta zaradi preganjanja, ko ga že zunaj Rima na cesti sreča Kristus s križem. Peter ga vpraša: »Quo vadis, domine (Kam greš, Gospod?)« »Grem v Rim, da se dam namesto tebe zopet križati.« Peter se je tedaj obrnil, tako pripoveduje legenda, ter šel nazaj v Rim.

Peter sam je obnovil Kristusovo smrt na križu. Cesar Neron ga je namreč obsodil na smrt. (Nadaljevanje prihodnjic)

Za naše mlajše

STANKO IN VERICA ODKRIVATA NOV SVET

Tudi Stanko je moral priznati, da je bodljika zelo modra.

»Res se zna bodljika prav spretno braniti,« je nadaljevala gospa Rayeva.

»Toda tu v bližini vidam nekoga, ki je resničen vojščak, ki napade in umori svoje sovražnike tako, da ostane sam popoln gospodar položaja.«

»Kje?... Kje?...« so vpraševali otroci in gledali okrog sebe.

»Nikoli ne boste uganili, kdo je to,« je smehljaje se dejala gospa Rayeva. »Izgleda najbolj mirno in nedolžno bitje na svetu.«

Otroci so poskušali uganiti: koprive, robida ali katera druga rastlina, ki bi imela bojevit videz; toda kako so se začudili, ko jim je gospa povedala, da je mislila trobentice, ki so pokrivale celo majhno pobočje v gozdu.

»Proti komu se bojujejo?« je vprašal Stanko. »Borijo se proti vsem malim rastlinam, ki živijo okoli njih in jih umorijo, da morejo same imeti ves prostor, da morejo vzgojiti številno družino, da morejo ostati edine gospodarice, kakor te, ki jih vidite na tem pobočju. Umorijo tudi male polže in jih pojedo.«

Otroci so poklekli na tla in z zanimanjem ogledovali trobentice.

»Kako morejo to storiti?« je vprašal zopet Stanko.

»Poglejte to malo, slabotno rastlinico,« je dejala gospa Rayeva. »Njeni listi so močno zaviti nazaj in naperjeni kakor mala bodala. Utrla si je pot proti svetlobi skozi skupino majhnih drugovrstnih rastlin, ki so še zelo mlade. Če bi te rastline bile večje in bolj močne, bi se strnile okrog trobentice, ki ne bi mogla nastaniti svoje družine okrog sebe. Poslušajte, kako jih umori: kakor hitro začnejo rasti njeni listi-bodala in se odvijati, jih razširi v krogu okrog sebe in zaduši vse male rastlinice. Na rastejo pod njimi, tako da morajo umreti. Na rastejo nato nastani svoje otroke. Ti naredijo naslednje leto prav tako in na ta način očistijo ves prostor in razširijo svoj rod.«

»In kako umorijo polže?« vprašal Stanko. »Polži in druge majhne živalice smatrajo liste trobentice za prijetno zavetišče, zato se pogostokrat skrivajo pod nje. Če previdno izkopljemo trobentico, nemalokrat opazimo, kako se je ena izmed korenin zarila v hišico malega polža in se z njim hranila; ali pa vidimo trde

dele stonoge, ovite okrog korenine. Prirodopisci mislijo, da so male dlačice na spodnji strani trobentičnih listov kakor majhna strupena bodala, s katerimi trobentica umori majhne živalice. Samo gosence, ki so pokrite z dlačicami, ki jih ščitijo, si upajo napasti trobentico.«

»Zdi se mi, da trobentice niso zelo ljubezne,« je dejala Verica.

»Ne govori neumnosti,« jo je zavrnil Stanko. »Saj morajo vendar najti prostor za svoje otroke.«

»Tako je,« je pripomnila gospa Rayeva, »saj le to je namen njihovega vojskovanja. Poglejte tukaj trobentico, katero so košata trava in druge rastline premagale. Ko so pognale iz zemlje, so dvignile liste trobentice, ki se sedaj dvigajo v zrak, namesto da bi se razprostirale po tleh. Res, da sedaj cvete. Toda njeni otroci se ne bodo mogli vkoreniniti med vsemi temi tujimi rastlinami, ki rastejo okrog nje in umreti bo morala brez potomcev. Tako vidite, da bi morale vse trobentice umreti, če bi se ne borile za obstoj. In kako bi bilo žalostno, če bi spomladni ne cvetele trobentice!«

»Oh! Saj prav zato so mi pa sedaj še bolj všeč, ker imajo tako rade svoje otročičke,« je dejala Verica in pobožala s prstikom malo nežno trobentico in se spraševala, katera izmed velikih rastlin je njena mamica.

Še dolgo časa so se tako sprehajali po gozdu in se pogovarjali o zelo zanimivih stvareh. Šele zelo pozno so prišli h kosilu.

TRETJE POGLAVJE

Lepa rešitev

Stanko je imel posebno veselje z raznimi zbirkami. Razumljivo je, da je sedaj, ko je slišal toliko zanimivih stvari o raznih rastlinah, začel z zbiranjem raznih rastlin in cvetlic. Francek mu je pokazal, kako jih mora stiskati. Pripovedoval mu je o nekem svojem tovarišu, ki je imel posebno stiskalnico za cvetlice, katere je potem razvrstil in pod vsako napisal slovensko in latinsko ime. Stanko je takoj izjavil, da hoče postati znamenit zbiratelj cvetlic.

V začetku se je to Verici zdelo brezsrčno. Toda Francek ji je pojasnil, da bi bila rastlina zelo ponosna, če bi mogla razumeti, da ena izmed njenih cvetlic počiva v zbirki in ima pod seboj napisano svoj ime v latinščini. In ko bo

ona mrtva in pozabljena, bo še vedno mogoče občudovati njen cvet, čigar barva bo ostala nespremenjena. Tedaj je tudi Verica sklenila, da bo zbiral cvetlice in Francek je storil isto.

Zelo veliko je bilo navdušenje otrok, ko so že prvo jutro našli tako veliko število različnih cvetlic. Verica se je izkazala kot najboljša zbirateljica, ker je res vztrajno nabirala rastline, medtem ko sta dečka plezala po drevesih in tekala za zajci.

Še isti dan so si kupili velike pivnike, kot stiskalnico pa so uporabili debele knjige, katerih je bilo zelo veliko v knjižnici. Čez nekaj dni so jih z lepljivimi trakci pritrdili v zvezke in napisali pod vsako cvetlico njeno ime.

Ker pa Verica ni poznala še imen, ki sta jih dečka našla v prirodopisni knjigi, je s svojo nerodno otroško pisavo napisala imena, katera navadno uporabljajo otroci za imenovanje cvetlic, svojih prijateljev.

Brigita je bila zelo vesela, da je Stanko začel zbirati cvetlice. Saj se je morala dovolj razburjati, ko je zbiral razne druge stvari, na primer cvetlične lončke vseh velikosti in oblik, ali razne vrste kamenja, katere je nosil domov v žepih, kar nikoli ni bilo brez škodljivih posledic.

Toda čeprav se je to zbiranje zdelo tako nedolžno, je vendar Stanko pri tem delu doživel nekaj, česar pozneje nikoli ni več pozabil. Saj ni imel nikoli namena, da bi storil kaj slabega, toda mnogokrat je katero izmed njegovih dejanj imelo neprijetne posledice. Skoraj bi bilo bolj zamočati ta neprijetni dogodek, toda marsikateremu otroku bo služil kot poučen zgled, da nepremišljenost lahko povzroči težko nesrečo.

Bil je lep dan in nihče ni mogel slutiti, da bo postal tako usoden. Teta Henrika in stric Ambrož sta imela priti na obisk.

Teta Henrika je bila častljiva stara gospa, vedno oblečena v črno svilo. Vsakega človeka je gledala skozi neke vrste očala, katera je držala v roki. Bila je vzgojena v času, ko so odrasli mislili, da otroke smemo videti, ne smemo jih pa slišati. Ni vedela, kako so se v zadnjih časih razmere spremenile in kako so drugi odrasli ljudje postali mnogo bolj ljubezni. Izpravevala je otroke o njihovem učenju, o njihovem znanju katekizma, matematike in zgodovine. Ko je pripovedovala njihovim materam o njih, se je zdelo, da jih smatra za gluhe ali pa za tako nevedne, da ničesar ne razumejo.

Tudi stric Ambrož je vznemljil otrokom velik strah. Pred mnogimi leti je bil general in je imel zelo čudne pojme o disciplini. Toda vsaj mučil ni otrok s katekizmom in poštevanko.

Dospela sta torej popoldne, toda Stanko in Verica nista bila tega obiska bogve kako vesela. Brigita jima je velela, naj se preoblečeta. Stanko je oblekel lepo belo obleko, katero mu je poslala teta Henrika za njegov rojstni dan. Mamica je bila mnenja, da je prav, da obleče to obleko, da bo teta videla, kako je lepa. Stanko ni bil zelo navdušen; bela obleka se tako hitro umaže! Edina tolažba za otroke je bila ta, da pride tudi ljubezni stric Ivan.

Bilo je še kakšnih štirinajst dni, odkar so začeli zbirati cvetlice in njihovi albumi so bili zelo ljubki. Komaj so čakali, da jih pokažejo stricu Ivanu.

(Nadaljevanje prih.)

(Nadaljevanje s 14. strani.)

Naši veliki možje: Primož Trubar

Ti dogodki so povzročili, da je novi vladar avstrijskih dežel, nadvojvoda Karel, vendarle enkrat odločno posegel vmeš. Izgnal je najprej iz Kamnika predikatorskega Jurijca, kmalu nato je prišel ukaz, naj se izkrene tudi Trubar. Nobena priobeta ni pomagala. Trubar je moral oditi v Nemčijo l. 1565. Še enkrat je za kratko časa l. 1567 obiskal svoj rojstni kraj. Umrl je kot župnik v Deringenu 28. junija 1586. Njegovo drugo bivanje v Nemčiji nima za Slovence posebnega pomena. Izdal je še nekaj prevodov iz nemščine ter ob važnih prilikah tudi posegel v zadeve protestantov na Slovenskem.

Pomen Trubarja za nas Slovence je treba vzeti zelo stvarno. Navadno se zelo pretirava njegova važnost. Res je, da je bil Trubar prvi, ki je začel s tiskom slovenskih knjig. Vendarle je treba pripomniti, da je to storil le zato, da bi bolj uspešno širil protestantizem, ne pa iz kakih narodnih vidikov, kakor mu to mnogi danes priklajo. Tudi je treba vedeti, da spada uvedba narodnega jezika in pisanih knjig med pojave 16. stoletja. Narodni duh je takrat začel povsod prodirati. Če ga na književnem polju ne bi našel Trubar, bi ga kdo drug, kakor nam kaže delovanje katoličnov po nastopu protestantizma. Res je sicer, da je tega narodnega duha v veliki meri zanesel med ljudstvo vprav protestantizem, ki je itak po svoji naravi stremel za organiziranjem narodnih cerkev v nasprotju s splošno in vsa svet obsegajočo katoliško Cerkvijo. — Pod tem vidikom je torej treba gledati na Trubarja. Kot pisatelj Trubar ni bil samostojen. Vsa njegova dela so skoraj izključno prevodi iz nemških protestantskih knjig.

O Trubarju torej lahko rečemo, da je nekaj početnik slovenskega slovstva, vendar ne tak početnik, ki bi bil počelo, oče vsemu ostalemu slovstvu, marveč le časovno prvi izmed slovenskih književnikov. In le v tem je njegova veličina.

Močtova esenca Mostin

Z našo umetno esenco Mostin si lahko vsakdo z malimi stroški pripravi izborni, obstojno in zdravo domačo pijačo. Cena 1 stekla za 150 litrov L. 11-50, po pošti L. 19-—, 2 steklenici po pošti L. 33-—, 3 steklenice po pošti L. 42-—.

Prodaja drogerije Kanc, Ljubljana, Židovska ul. 1

Na deželi pa zahtevajte Mostin pri Vašem trgovcu ali zadrugi, ker si prihranite poštino.

V gostilni. »Gospod natakarc!« — »Prosim!« — »Povejte mi, ali imate razen piva še kakšno toplo pijačo?«

Zalostna gora pri Preserju. V božjepotni cerkvi na Zalostni gori bodo letos na Veliki šmaren svete maše v sledečem redu: ob sedmih in pol enajstih bo sv. maša s pridigo in blagoslovom, ob devetih bo tudi tiha sv. maša. Tudi popoldanska pobožnost bo na Gori in sicer ob petih popoldne. Ker bodo katoličani po vsem svetu ta dan molili za mir, se bomo zbrali v velikem število pri Zalostni Mariji božji in ji priporočili vse potrebe našega naroda. — Romarje opozarjamo na nove razglednice s sliko glavnega oltarja.

Preiskusen redni prašek

„Redin“ za prašiče

Pri malih prašičih pospešuje Redin prašek hitro rast, krepki kosti in jih varuje raznih bolezni. Večji prašiči pa se čudovito hitro redijo in dobro prebavljajo. Zadoštuje že 1 zavitek za 1 prašiča ter stane 1 zav. L. 4-—, po pošti L. 7-—, 8 zav. po pošti L. 16-—, 4 zav. po pošti L. 19-—. Mnogo zahvalnih pism. Pazite! pravi Redin se dobi samo z gornjo sliko.

Prodaja drogerije Kanc, Ljubljana, Židovska ul. 1

Na deželi pa zahtevajte Redin pri Vašem trgovcu ali zadrugi, ker si prihranite poštino.

»Domoljube« stane 18 lir za celo leto, za inozemstvo 30 lir. — Dopise in spise sprejema uredništvo »Domoljube«, naročnina, inštalacije in reklamacije pa uprava »Domoljube«. — Oglasi se zaračunajo po posebnem ceniku. — Telefon uredništva in uprave: št. 40-04. Izdajatelj: dr. Gregorij Pečjak. — Urednik: Jože Košček. — Za ljudsko tiskarno: Jože Kramarič.

Mali oglasnik

400 lir dam

onemu, ki mi sporoči za konja zelenca (črnosivega), brez žiga, starega 8 let, s malo belo liso na čelu, je srednje visok in srednje težak, ima preklan hrbet in težke noge, vodo pije zelo počasi ter je potašen — in za komat, skoraj nov, s latikisom in s naslovom: Demtar Jože, Gorenja vas, občina Trata — ter voz s ojnici, skoraj nov, srednje težak, obroči 6 cm, zavora spredaj, s lestvami. Razpuščeno je bilo v Sostrem, občina Dobrunje. Sporoči naj se na naslov: Vinko Fortuna, Šmrečje 21, p. Vrhnika.

300 lir dam

onemu, ki mi sporoči za vola, žig 76, mera 154/195, star 4 leta, lisast rdeče in belo. — Bozja Janez, Mali Lipoglav 4, p. Smarje-Sap.

Vem za konja

prama, žig 2712, na čelu ima dolgo liso, oddan je bil v Klečah pri Ljubljani. Naslov v upravi »Domoljube« pod št. 19141.

50 do 60 pujskov

mešanega spola, od 6 do 8 tednov starih, domače vzreje, nemške pasme »Hesche«, krmiljene izrečno s strovo hrano, proda Rudolf Krašovec, št. Vid pri Stični (na postaji).

Vem za vola in konja

Vol je rjav, okrog 500 kilogramov težak; konj (žrebec) zelen šimel, rep in griva bela. Natančneje se izve, tudi pismeno, pri Staku Josku, Dobrava, p. Dobruša.

Služkinjo

za vsa kmečka dela iščem. — Valentincič, Štepanja vas 22, Ljubljana.

Med

vsako količino kuptim. Ponudbe na upr. »Domoljube« pod »Med« št. 9222.

25.000 lir posojila

iščem proti vknjižbi na prvo mesto večkratne vrednosti. Dopise na upr. »Domoljube« pod »Posojilo« št. 19096.

Vem za kobilu

temnorjavo, žig 65, na čelu bela lisa, na obeh straneh križa tudi bele lise. Lastnik naj se javi v upravi »Domoljube« pod št. 19122.

Služkinjo

za kmečko delo sprejme takoj Černe Jože, Ljubljana, Vodnikova št. 123.

Hlapec

za vsa kmečka dela sprejemam takoj. Plača 150 lir. Cimerman Martin, Studenec 4, pošta D. M. v Polju.

Suhe gobe

repro in motovilčeva seme in kumno kupuje Sever & Komp, Ljubljana.

Fant

star 24 let, vajen vseh del pri konjih, isto službo h konjem. Naslov v upravi »Domoljube« pod št. 19.

Iščem kobilu fuksa

s dolgo liso na glavi, na levo oko slepa, žig 118. Nagrade 600 lir. Anželje Stanko, Tomšelj 22, Ig.

Žrebico

6 mesecev staro, prodam. Naslov v upravi »Domoljube« št. 19147.

Težak voz

s tremi deli, brez zavor, katerega je nekdo pustil ob razsodu v Ostrožniku, pošta Mokronog, se še vedno nahaja tam. Natančen naslov v upr. »Domoljube« pod št. 9938.

Naznaničila

n »Vigred«, lenski list (8. zvezek je izšel). Uprava je v Slomškovi ulici 1.

n Sanitetni urad Visokega Komisarijata za Ljubljansko pokrajino bo priredil dne 22. avgusta na Velikih Poljanah brezplačni zdravniški pregled.

n Vedstve salesijanskega saveza na Rakovniku sporoča, naj se obrnejo vsi oni, ki so doslej študirali na tem zavodu, čimprej na tukajšnje vodstvo, da bodo lahko na Rakovniku nadaljevali svoje študije. Prav tako naj se priklase čimprej tudi oni mladeniči, ki se žele posvetiti duhov-

skemu ali redovniškemu stanu, pa bi, ker so že starejši, ne mogli študirati na javnih gimnazijah. Natančne informacije in pogoje za sprejem dobite pri vodstvu salesijanskega zavoda na Rakovniku Ljubljana.

Kačevje. Trgovina s lesom in drvni je precej živahna. Mnogo žag v mestu in okolici je v obratu. Vse polno voz vozi tudi premog iz rudnika. — Sadno drevje kaže lepo. — V mestnem kopališču je bilo ob lepem vremenu velike kopalcev. — Auerspergov grad se čedno prenovljuje.

Kmetje in vsi, ki imate semlje: Ne pustite neobdelane niti pedi semlje!

LJUDSKA

POSOJILNICA V LJUBLJANI

zadruga z neomljenim jamstvom v lastni palači v Ljubljani, Miklošičeva cesta 6 nasproti hotela Union

sprejema hranilne vloge v vsaki višini in jih najugodnejše obrestuje, daje posojila na vknjižbo in proti poročstvu

Posojilnica je bila ustanovljena leta 1895.